Poštni urad 9021 Celovec — Verlagspostamt 9021 Klagenfurt Izhaja v Celovcu — Erscheinungsort Klagenfurt Posamezni izvod 3 šil., mesečna naročnina 12 šilingov P. b. b.

SLOVENSKI vestnik

Letnik XXXI. Celovec, petek, 19. marec 1976 Štev. 12 (1753)

Vsi na protestni zbor!

Diktatu, s katerim nam hočejo v parlamentu in v koroškem deželnem zboru zastopane stranke in zvezna vlada vsiliti ugotavljanje manjšine, to je pravi nov plebiscit, koroški Slovenci ne bomo klonili.

Ves dosedanji potek, kako izvesti od nacionalističnih sil zahtevano ugotavljanje, kaže, da zagovornikom tega načina reševanja v bistvu gre za zožitev v državni pogodbi zajamčenih pravic, torej za revizijo avstrijske državne pogodbe.

Gre torej za naše pravice, gre za nadaljnjo usodo našega ljudstva na Koroškem.

V tem resnem trenutku Narodni svet koroških Slovencev in Zveza slovenskih organizacij na Koroškem sklicujeta za nedeljo, dne 21. marca 1976 ob 15. uri v veliki dvorani Doma glasbe (Konzerthaus) v Celovcu

PROTESTNI ZBOR

odbornikov in krajevnih zaupnikov vseh narodnih organizacij koroških Slovencev.

Zaradi izredne važnosti pričakujemo, da boste prišli na zborovanje vsi, da podprete naše narodne zahteve in tozadevno prizadevanje obeh osrednjih organizacij.

Zveza slovenskih organizacij na Koroškem
Narodni svet koroških Slovencev

Zveza slovenskih organizacij pri Slovenski kulturno-gospodarski zvezi v Trstu

V soboto se je mudila v Trstu pod vodstvom dr. Francija Zwittra veččlanska delegacija Zveze slovenskih organizacij na Koroškem, ki je bila gost tamkajšnje Slovenske kulturno-gospodarske zveze. Na razgovorih, ki so potekali v prijateljskem vzdušju, so člani odborov ZSO in SKGZ razpravljali o problemih, pred katerimi stojijo pripadniki slovenske manjšine na Koroškem in v Italiji. Domenili so se tudi o delovnih sestankih, do katerih naj bi prišlo v najkrajšem času, ter sprejeli posebno sporočilo ob srečanju Izvršnih odborov ZSO in SKGZ, ki ga objavljamo na drugi strani našega lista.

Goste s Koroške je pozdravil predsednik SKGZ Boris Race, ki je naglasil, da SKGZ podpira upiranje koroških Slovencev proti omejitvi njihovih pravic, izrazil solidarnost s koroškimi Slovenci in menil, da je neposredna in medsebojna informacija obeh narodnostnih organizacij potrebna in koristna.

Predsednik Zveze slovenskih organizacij na Koroškem je v kratkih besedah orisal položaj slovenske manjšine na Koroškem ter naglasil, da so koroški Slovenci enotni kar zadeva odklanjanje ugotavljanja manjšine. Orisal je tudi prizadevanje slovenske manjšine na Koroškem, da si med nemškogovorečim prebivalstvom poišče zaveznike, kajti prvi udarec je namenjen manjšini, drugi udarec pa lahko zadene že vse demokrate. Člane izvršnega odbora SKGZ je tov. Zwitter seznanil tudi z osnutkom zakona o pospeševanju manjšine in na primeru uporabe slovenskega jezika pred uradi dokazal, da bo sedanji predlog le še poslabšal položaj Slovencev na Koroškem. Kajti dotični odstavek v osnutku zakona govori o tem, da bo moral vsak koroški Slovenec, ki bo hotel uporabiti n. pr. na občini slovenščino, to naznaniti osem dni pred njegovim stikom z „oblastjo". Dr. Zwitter je naglasil, da se bodo koroški Slovenci nameravanemu preštevanju uprli z vsemi legalnimi sredstvi.

Predsednik Slovenske kulturno-gospodarske zveze je v svojem poročilu dejal, da Slovenci v Italiji zahtevajo takojšnjo izpolnitev manjšinskih določil, o katerih je govora v sporazumu, ki sta ga pred nedavnim sklenila Jugoslavija ter Italija in da se trenutno borijo za uveljavitev slovenskega jezika v izvoljenih organih, omenil pa je tudi prepoved slovenskega pošolskega pouka v Ukvah. Tudi Slovenci v Italiji iščejo stik oziroma podporo italijanske demokratične javnosti.

V razpravi so člani obeh odborov razpravljali predvsem o možnostih kulturnega sodelovanja ter o gospodarskem položaju Slovencev v Italiji. Oba predsednika kot tudi drugi člani izvršnih odborov ZSO in SKGZ so uvodoma in v diskusiji ponovno poudarili pomen naslonitve na demokratične sile v Avstriji in v Italiji ter na pomembno vlogo matičnega naroda in njegove države pri reševanju manjšinske problematike tako na Koroškem kot v Italiji.

Priziv na vrhovno sodišče

Društvo Kulturni dom je te dni napravilo zaradi zemljišča na Kardinalsplatzu priziv na vrhovno sodišče. Kot je znano je društvo kupilo v Celovcu zemljišče sredi mesta, kjer namerava graditi kulturni dom za koroške Slovence. Takoj ko se je zvedelo, kaj društvo namerava, je celovška občina s prenamembo zemljišča skušala preprečiti načrte slovenskega društva. Prvi priziv je društvo Kulturni dom naslovilo na koroško deželno vlado, ki pa je potrdila odlok celovškega mesta. V prizivu na najvišjo instanco društvo zavrača razne „argumente" celovške občine, ki namerava zgraditi na istem mestu mestni muzej. Dolga leta se seveda občina ni niti najmanj zanimala za zemljišče in je celotna stvar postala šele bolj aktualna, ko je mestu zagrozila „slovenska nevarnost".

Kreisky za politiko malih korakov

V nedeljo opoldne se je končal 23. kongres socialistične stranke Avstrije, ki je trajal tri dni. Zvezni kancler Bruno Kreisky je bil s 448 glasovi od 451 možnih ponovno izvoljen za predsednika stranke.

Mlada generacija na kongresu SPÖ ni prodrla z zahtevo po „socialistični politiki socialistične stranke". V strogo organizirani stranki je mlada generacija naletela na močan odpor ne le predsednika stranke Kreiskega, marveč tudi celotnega aparata. Kreisky ostane slej ko prej zagovornik politike „malih korakov".

Vprašanje manjšin v Avstriji ni bilo prisotno na uradnem programu kongresa. Uradni razlog za to je bil, da bi se razvila preveč burna debata z ene (zlasti s koroške) kot druge (napredne) strani, kar pač ne bi odgovarjalo konceptu vodstva stranke.

Značilno za kongres je tudi dejstvo, da je komisija za predloge in resolucije odklonila predlog, ki se je zavzemal za demokratične pravice manjšin. Predlog se namreč izreka zoper nameravano preštevanje in zahteva naglo izpolnitev člena 7 državne pogodbe ter distanciranje od Kärntner Heimatdiensta. Ta predlog ni bil sprejet z utemeljitvijo, da bi pomenil „obsodbo dosedanje politike".

Kirchschläger o manjšini

Zvezni predsednik dr. Rudolf Kirchschläger je v intervjuju za tednik „Die Furche" povedal svoje gledanje na slovensko manjšinsko vprašanje na Koroškem. Zavzema se predvsem za večje razumevanje za manjšino in za nadaljnje razgovore med manjšino in vlado. Zvezni predsednik je kot zunanji minister večkrat podal izjave, s katerimi se koroški Slovenci nismo strinjali. Spomnimo le na njegovo izjavo glede oboroženega protifašističnega boja koroških Slovencev, ki ji je sledil indirektni popravek v knjigi Ericha Feina „Die Steine reden". Tudi sedaj njegove izjave niso povsem jasne, predvsem kar zadeva vprašanje šolstva oziroma odstotkov. Vendar hočemo tolmačiti misli zveznega prezidenta pozitivno. Ker predsednik Kirchschläger ve, da na področju osnovnega šolstva ni merodajen odstotek, ker je v veljavi manjšinski šolski zakon, ki pozna prijave k dvojezičnemu pouku, moremo njegovo tozadevno misel povezati le s številom srednjih šol, kar bi bilo navsezadnje v skladu z avstrijsko državno pogodbo. Prav v tem vprašanju smo tudi mi mnenja, da je na mestu večja širokogrudnost. Med slovenskim prebivalstvom na Koroškem že nekaj časa obstoja povsem konkretna želja po dvojezični trgovski akademiji. Z uresničitvijo te želje bi vladni krogi omenjeno širokogrudnost mogli dokazati z dejanjem.

Razgovori na Dunaju

Na povabilo vlade sta se Zveza slovenskih organizacij in narodni svet koroških Slovencev včeraj udeležila na Dunaju razgovora o manjšinskem vprašanju na Koroškem. Ko zaključujemo redakcijo te številke, še nimamo podatkov o poteku in vsebini razgovorov. Verjetno so se razgovarjali o osnutku zakona o pospeševanju manjšin. Vsa tajnost okoli tega zakona je nesmiselna, ker bo itak v nekaj dnevih znano, kako ozkotirno hoče Avstrija pospeševati manjšine. Morda pa je ravno to razlog za narekovano in zaželjeno tajnost.

Zmagala je pravica

Pred celovškim sodiščem sta se ponovno zagovarjala odgovorni urednik dnevnika „Volkszeitung" ing. Ingomar Pust in predstavnik Kärntner Heimatdiensta ing. Franz Stourac. Slednji je v Volkszeitung objavil „pismo bralca", v katerem je dijake slovenske gimnazije označil za naščuvane supernacionaliste, brez katerih bi bila avstrijska državna pogodba gotovo že izvedena. Prav tako je Volkszeitung trdila, da javnost sploh dvomi v to, da bi bili dijaki slovenske gimnazije vzgojeni v avstrijskem duhu. S tem inkriminiranim pisanjem sta omenjena gospoda slovensko gimnazijo kot ustanovo, profesorje in dijake postavila v napačno luč, kar je imelo za posledico, da je 17 profesorjev slovenske gimnazije proti tem neresničnim in nesramnim trditvam nastopilo s tožbo.

Ker obtoženca ing. Pust in ing. Stourac nista mogla dokazati resničnosti svojih trditev, je po dolgotrajnih zasliševanjih in razpravah končno le prišlo do izreka sodbe. Tako je sodišče ing. Stouraca obsodilo na plačilo 20 dnevnic po 150 šilingov in na globo 1700 šilingov, ki jih mora plačati tožilcem, ing. Pusta pa na plačilo 14 dnevnic po 200 šilingov. Poleg tega morata obtoženca poravnati vse stroške procesa.

Slovenska javnost na Koroškem upravičeno smatra izid tega procesa kot nekakšen „čudež", saj je bilo prvič, da so predstavnika koroškega Heimatdiensta v okviru protislovenskih akcij obsodili pred avstrijskim sodiščem. Sicer je branilec obeh tožilcev dr. K. Th. Mayer prijavil priziv proti obsodbi, kar pa je več ali manj samo zadeva rutine, kajti na tem se ne more več mnogo spremeniti.

V tem dvoboju med slovenskimi profesorji in koroškim Slovencem najbolj nenaklonjenimi osebnostmi, je končno zmagala pravica. Profesorje sta zastopala slovenska pravnika dr. Franci Zwitter in dr. Janko Wiegele.

Obisk delegacije koroških Slovencev na ladji „Korotan"

16-članska delegacija koroških Slovencev na obisku v Kopru

Koroški Slovenci smo se z veseljem odzvali povabilu posadke ladje „Korotan" in kolektivne „Splošne plovbe Piran" ter v soboto 13. marca 1976 obiskali luko Koper.

Predstavnike koroških Slovencev je v imenu kolektiva „Splošne plovbe" pozdravil predsednik delavskega sveta kapitan Janko Križman. Med drugim je dejal: „Izrekam vam prisrčno dobrodošlico na ladji ‚Korotan', ki nosi ime po koščku slovenske zemlje, kjer se morate rojaki žal še vedno boriti za osnovne narodnostne pravice".

Pri sprejemu so bili prisotni tudi direktor Splošne plovbe Viljem Vouk, tehnični direktor Slavko Strmole, direktor komercialnega sektorja Celinšek, pravni izvedenec tovariš dr. Kosmina, kapetan ladje „Korotan" s posadko in mnogi drugi. V prijetnem navezovanju prijateljskih stikov, se je delegacija koroških Slovencev dalj časa zadržala na ladji „Korotan". Dr. Franci Zwitter se je v imenu koroških Slovencev zahvalil gostiteljem za topel sprejem in jih povabil na Koroško.

Po ogledu ladje „Korotan" in luke Koper, je delegacija koroških Slovencev imela izrednó priložnost, da si je lahko ogledala tudi prvi dok na slovenski obali, ki si ga je podjetje Splošna plovba Piran kupilo v Sovjetski Zvezi. Ker je bila v doku v tem času ladja „Borovnica", smo si Koroški Slovenci ogledali tudi to ladjo in bili nadvse prijateljsko sprejeti. V pogovorih s kapetanom in s posadko smo ugotovili, da segajo prijateljske in sorodniške vezi pravzaprav na vse strani slovenske zemlje.

Ob tej priložnosti smo koroški Slovenci imeli možnost spoznati, da na tem delu naše matične dežele Slovenci složno živijo s predstavniki italijanske narodnostne skupnosti.

V prihodnji številki Slovenskega vestnika bomo objavili članek o razvoju slovenskega pomorstva.

Skupno poročilo izvršnih odborov Zveze slovenskih organizacij na Koroškem in Slovenske kulturno-gospodarske zveze v Trstu

V soboto 13. t. m. je bil izvršni odbor Zveze slovenskih organizacij na Koroškem gost izvršnega odbora Slovenske kulturno-gospodarske zveze v Trstu. Po informacijah, ki so jih izmenjali člani obeh odborov, je bilo izdano sledeče skupno poročilo:

Današnji čas je za slovenski narodnostni skupnosti na Koroškem in v Italiji izjemno važen. Od dobre volje vladajočih političnih sil in od ukrepov oblasti Avstrije in Italije v neposredni bodočnosti, je v mnogočem odvisna usoda obeh manjšin.

V primeru, da bi avstrijske oblasti vsilile štetje posebne vrste, bi bil zadan slovenski narodnostni skupnosti na Koroškem udarec, ki bi imel usodne posledice.

Nacionalistične sile Avstrije, ki so najbolj zakrknjene sovražnice Slovencev in ki odkrito ščuvajo proti njim, že leta izsiljujejo druge politične sile in vlado, da bi bilo mogoče dati nekatere pravice koroškim Slovencem edinole na podlagi štetja. Odločitev političnih strank, da se izvede štetje posebne vrste, pomeni torej popolno kapitulacijo pred nacionalisti in sprejetje pritiska in nasilja, kakršno je bilo uprizorjeno z odstranitvijo topografskih tabel, kot sredstvo za „reševanje" manjšinskih vprašanj. Tako ravnanje je v nasprotju z mednarodnimi obveznostmi Avstrije, ki izhajajo iz državne pogodbe, sklepov helsinške konference o evropski varnosti in sodelovanju ter listine OZN o človekovih pravicah. Pomeni pa predvsem uzakonitev pravice, da se močnejši še naprej krepi na račun šibkejšega. Popolnoma je namreč jasno, da je temeljni cilj takega štetja umetno že danes zmanjšati število Slovencev na Koroškem, zato bi po nedemokratični logiki doziranja pravic na podlagi številčne prisotnosti bilo treba dati čim manj pravic in na čimbolj omejenem teritoriju. Strateški cilj takega ravnanja pa je revizija državne pogodbe.

Nepopustljiv odpor koroških Slovencev proti štetju je torej, ne samo zakonit, ampak tudi nujen.

Nevarnost, ki preti koroškim Slovencem, bi morala združevati vse napredne sile avstrijske družbe proti reakcionarnim nakanam, ker je družba, ki bi dopuščala tako grobo zatiranje in ki pelje k uničenju narodnostne skupnosti, sama izpostavljena pritisku in nasilju.

Slovenska narodnostna skupnost v Italiji je z zaupanjem pričakovala začetek izvajanja obveznosti, ki jih je do nje prevzela italijanska država z lanskim sporazumom z Jugoslavijo. Stopnjevati boj organiziranih slovenskih in naprednih sil italijanske družbe za pravice slovenskega jezika v izvoljenih svetih tržaške občine in pokrajine ter dežele Furlanije-Julijske krajine sloni na zahtevi po takojšnjem izvajanju obveznosti.

Prepoved rabe slovenskega jezika v izvoljenih organih pomeni popuščanje reakcionarnim in nacionalističnim silam ter pomanjkanje politične volje, da bi Slovencem v Italiji priznali temeljne pravice. Prepoved uporabe šolskih prostorov za tečaj slovenskega jezika v Ukvah pa pomeni, da je za Slovence videmske pokrajine še vedno v veljavi dosledno in sistematično zanikanje sleherne nacionalne pravice, zato da bi se čimprej asimilirali. Napoved omejevanja narodnostne enakopravnosti v deželni upravi, na tržaški in goriški občini ter pokrajini pomeni poskus uveljavitve različnih stopenj pravic tudi v prihodnosti.

Slovenski manjšini na Koroškem in v Italiji se zavedata, da je v veliki meri odvisno od njiju samih, kakšne pravice jima bodo priznane. Prav tako se zavedata, da bo brez podpore naprednih sil Avstrije in Italije ta cilj težko doseči. Dosedanje izkušnje obeh manjšin tudi potrjujejo, da kljub naporom lastnih in naprednih sil ter posredovanju matičnega naroda in njegove države še danes niso uveljavljene nekatere osnovne narodnostne pravice.

Zato je potrebno stopnjevanje naporov samih skupnosti, odločnejše upiranje vsem krivicam bodisi proti štetju posebne vrste na Koroškem, bodisi proti kratenju pravic rabe slovenskega jezika v Furlaniji-Julijski krajini in nepriznavanju narodnostnih pravic v videmski pokrajini.

V enaki meri je potrebna odločnejša podpora naprednih sil in njihova odpoved vsakemu popuščanju.

Obe skupnosti pričakujeta tudi učinkovitejšo podporo matičnega naroda in njegove države, ker jima politični stiki in mednarodne pogodbe dajejo priložnost in upravičenost za odločne posege.

Izvršna odbora
Zveze slovenskih organizacij na Koroškem in Kulturno-gospodarske zveze v Trstu

Republika Slovenija ima močno brodovje

Za republiko Slovenijo pomeni Slovensko Primorje zlasti s pristaniščem Koper — okno v svet. Ker je morje za Slovence velike važnosti in pomembnosti, so zgradili pred leti tudi novo železniško progo, ki povezuje Slovenijo s Koprom. Da bi pa bil gospodarski doprinos na tem področju še učinkovitejši, se je republika Slovenija odločila, da še poveča brodovje Splošne plovbe.

Te dni bodo na Japonskem splovili ladjo „Velenje", prvo od petih, ki jih je Splošna plovba naročila v japonskih ladjedelnicah. Do junija bosta zarezali valove še ladji „Kranj" in „Maribor", naslednje leto pa bodo slovenski pomorščaki prevzeli še ladji „Celje" in „Kamnik".

Pogoji za nakup omenjenih ladij so zelo ugodni, saj Japonci dajejo 70-odstotni kredit na dobo sedmih let. Ostalo odpade na lastna sredstva Splošne plovbe. Čeprav ima Jugoslavija svoje lastne ladjedelnice, med njimi tudi svetovno znano v Pulju, kjer izdelujejo tankerje preko 200.000 BRT, je trenutno ekonomsko bolj ugodno zaradi posojil, ki jih dajejo razne države, nabavljati ladje v tujini. Vrednost investicije bo nanesla na okoli 2,24 milijarde šilingov, kar pomeni, da gre za eno največjih naložb v republiki. Na Japonskem naročene ladje bodo polkontejnerskega tipa. Naročili so jih lansko leto, za v bodoče, kakor trdijo odgovorni dejavniki, pa bodo ladje naročevali pri domačih ladjedelnicah.

Nove ladje bodo imele po 18.000 ton nosilnosti, kar pomeni, da se bo brodovje Splošne plovbe povečalo za 90.000 ton, torej na skupno 442.000 ton, kar bo verjetno slovensko podjetje po tonaži uvrstilo na drugo mesto v državi. Če primerjamo tonažo slovenske Splošne plovbe s predvojno jugoslovansko, ki je znašala skupno okrog 300.000 BRT, potem lahko ugotovimo, kakšen pomemben uspeh je dosegla samo republika Slovenija s svojo komaj nekaj desetin kilometrov dolgo obalo. Nove ladje bodo plule na linijah okoli sveta, v glavnem pa se bodo osredotočile na Zahodno Afriko in Severno Ameriko. S pridobitvijo omenjenih petih ladijskih enot, bo republika Slovenija mogla še bolj poseči v gospodarska dogajanja ne samo v Jugoslaviji, temveč tudi v ostalem svetu.

Odkrita beseda ne more škodovati

„Rad bi povedal, da govorim o tem problemu ravno zaradi tega, ker nas vodi želja po najboljših odnosih z Bolgarijo," je odvrnil bolgarskemu sobesedniku na zaključni seji komisije ekonomsko-socialnega sveta Združenih narodov za človekove pravice jugoslovanski delegat, ki je govoril o naših pojmovanjih zaščite narodnostnih skupin in njihovih pravic pri nas in drugod, posebej pa tam, kjer gre za dele jugoslovanskih narodov v sosednjih državah. „Naše mnenje je, da niti število pripadnikov manjšine niti manjšine same ne predstavlja problema, če se vprašanja njihovih pravic lotevajo z dobro voljo in z globokim občutkom za pomen vloge manjšin pri razvijanju dobrososedskih odnosov in za mednarodni mir in sodelovanje."

Problem nastane, če se kategorično — kot je primer z Bolgarijo ali kakšno drugo državo — zanika obstoj „kakršnekoli slovanske manjšine" v državi ali če se sprejete obveznosti v prid priznanim manjšinam sicer ne zanikajo, izvajanje teh pravic pa se poskuša zaklavzulirati tako, da vodijo — v obeh primerih z večjo ali manjšo dozo pritiska — najprej v statistično, potem pa še v dejansko odmiranje narodnostne skupine.

Toda celo v najskrajnejših primerih gre za dolgotrajen proces, ki dejstva obstoja narodnostne skupine ne more zbrisati, kako bi si sicer razložili dejstvo, da je mogoče v grškem velemestu ob Egejskem morju vselej najti možnost za sporazumevanje v makedonščini, tako kot v pirinskem kraju in da je s preskusi slovenskega ali hrvatskega pomenka brez težav določiti robove za avstrijske politične stranke tako težko določljivega dvojezičnega ozemlja na Koroškem ali na Gradiščanskem, pa tudi na Štajerskem?

Nesporna resnica je tudi, kot piše v poročilu Capotortijeve skupine podkomisije za preprečevanje diskriminacije in za varstvo manjšin pri komisiji za človekove pravice, „da so harmonični odnosi med različnimi narodnostnimi, verskimi in jezikovnimi skupinami v neki deželi v marsičem odvisni od stališč vladajočih političnih sil te dežele in od njihove pripravljenosti, dovoliti pripadnikom takšnih skupin gospodarski, socialni in kulturni razvoj v skladu z njihovimi tradicijami in v ozračju, prostem sleherne diskriminacije."

O tako kategoričnem nasprotju med dejstvi in zgoraj navedenimi načeli, s kakršnim imamo opraviti na primer v Bolgariji, ne kaže izgubljati časa in prostora. Povedati je treba le, da bi bilo v nasprotju z osnovnimi dokumenti o človekovih pravicah, pod katerimi je tudi podpis naše sosede Bolgarije, da bi bilo nerazdružljivo z idejami, na katerih ti dokumenti počivajo, da bi bilo (če pustimo druge prvine ob strani) preprosto nemoralno sprejeti ponudbo, češ, pustimo to, imamo kot socialisti in internacionalisti, kot sosedje toliko pomembnejših stvari med seboj. Zaradi miru in sodelovanja, zaradi dobrega sosedstva in medsebojnega zaupanja, zaradi prihodnosti takšnih eliminacij z delovnega programa sosedskih odnosov ni mogoče dopustiti. Ravno tako ni mogoče — prav zaradi dobrega sosedstva — sprejemati od vplivnega dela večine („vladajočih političnih skupin"), ki neki narodnostni skupnosti ni naklonjen nekašnih reduciranih izvedb jasno določenih, nekoč soglasno in brez pridržkov sprejetih obveznosti, kot je avstrijska državna pogodba s svojimi členi, ki varujejo slovensko in hrvatsko manjšino na Koroškem, Gradiščanskem in na Štajerskem — ne le vsem znanega sedmega, temveč tudi drugih členov, ki ustvarjajo varnostni okvir teh, specifično manjšinskih določil.

Avstrijski delegat profesor Ermacora je v svojem odgovoru našemu delegatu Božoviču v komisiji za človekove pravice minuli petek v Ženevi sicer koncediral, da ga veseli, ker mu Capotortijevo poročilo omogoča govoriti o problemu, ki je vitalnega pomena ne le „za naši deželi, temveč za ves svet", kajti OZN da manjšin ne more zanemarjati, vendar je „uradno odklonil" njegove ugotovitve, da pravice manjšin iz avstrijske državne pogodbe niso spoštovane, da Avstrija interpretira državno pogodbo s pogojnimi interpretacijami in končno, s posebnim poudarkom, da Avstrija poskuša revidirati državno pogodbo.

Še več, ko je iz „formalne odklonitve" Božovičeve ugotovitve, da tristrankarski sklep o štetju posebne vrste via facti vodi v revizijo državne pogodbe prešel v aktivni zagovor politike avstrijskih „vladajočih sil", treh v parlamentu zastopanih strank in vlade, si je ugledni strokovnjak za ustavno pravo in manjšinske probleme, ki zasebno zastopa bolj sprejemljiva mnenja, v vlogi uradnega delegata dovolil greh polovičnih resnic.

Obče znano dejstvo je, da je študijska komisija pri uradu avstrijskega zveznega kanclerja že davno ugotovila, da obstojata na Koroškem le dve jezikovni skupini, slovenska in nemška. Avstrijski delegat je pred svetovnim forumom znova uvedel „elemente, ki govorijo mešani dialekt" — to je vindišarje.

Obče znano dejstvo je, da ima sedmi člen pet odstavkov, za katere sodi manjšina, pa tudi drugi v Avstriji, ki so ji naklonjeno razpoloženi, da niti eden ni bil v celoti uresničen. Avstrijski delegat je sumarično zatrdil pred komisijo, da so vsaj tri določila (šolstvo, jezik pred sodišči in jezik v upravnem postopku) v celoti izpolnjeni. Čemu se potem — vzemimo le en primer — predstavniki slovenske skupnosti še vedno in brez uspeha pogajajo z ministrom za pravosodje o uporabi slovenščine na sodiščih?

O vseh teh odprtih vprašanjih dokumentirano govorijo spomenice obeh organizacij koroških Slovencev, zadnja od lanskega maja, ki jih doslej „vladajoče politične sile" v deželi sploh niso priznale za osnovo sprejemljivih rešitev.

Profesor Ermacora takole piše (Volkszeitung, Celovec, 25. febr. 1976) o „koroški poravnavi": „Prav zaradi tega, ker igra Avstrija kot država zaščitnica Južnih Tirolcev aktivno vlogo, ji v mednarodnih odnosih ne bodo spregledali če se ji ne posreči v zadevah lastnih narodnostnih skupin doseči poravnave. Minuli petek (20. februar, dan trojnega sporazuma na Dunaju) utegne postati spomina vreden prav zato, ker je jasno potrdil dobro voljo za poravnavo."

Obče znano dejstvo pa je, da sta za poravnavo potrebna dva in v danem primeru drugi, to je slovenska (pa tudi hrvatska) narodnostna skupnost vidi v dunajskem sporazumu le oktroiranje volje vladajočih političnih strank, ne pa potrditve dobre volje za poravnavo.

Obče znano dejstvo je namreč, da niso le Slovenci v Avstriji, temveč tudi vsi večji in vplivnejši segmenti večinskega javnega mnenja spregledali ali odkrivajo bistvo klavzule o petindvajsetih odstotkih: da namreč ne gre le za ugotovitev ozemelj, kjer naj bi postavili dvojezične napise in s tem izpolnili (po delegatu Ermacori) edino neizpolnjeno točko sedmega člena, temveč zares za „pogojno interpretacijo" z dosti bolj daljnosežnimi posledicami kot bi bilo tistih nekaj sramotnih rdeče-belo-rdečih zaznamkov manjšinskih rezervatov. Kajti kje naj bi sicer aplicirali napovedani širokogrudni zakon narodnostnih skupnosti, če ne tam, kjer bodo stale te manjšinske „ograde"?

Ravno zaradi tega, ker uporablja Avstrija dvojno merilo, eno za Južno Tirolsko in drugo doma, za svoje narodnostne skupine, je bilo nujno opozoriti tudi na takšnem mednarodnem forumu kot je komisija za človekove pravice na nedoslednosti in protislovja avstrijskega projekta „koroške poravnave" komu naj koristijo še tako širokogrudna določila bodočega zakona o narodnostnih skupnostih, če bodo ozkosrčni pogoji za njegovo uporabo samo šopek na grob statistično zatrte narodnosti?

Obče znano dejstvo je tudi, da je v sedmem členu peti odstavek, ki prepoveduje dejavnost organizacij, „ki merijo na to, da odvzamejo hrvatskemu ali slovenskemu prebivalstvu njegov značaj in pravice kot manjšine." Tega delegat republike Avstrije v Ženevi niti omenil ni. Obče znano dejstvo pa je, da so ob podpori določenih delov „vladajočih sil" ravno zdaj najbolj aktivni, da bi s pomočjo tripartitnega sporazuma dosegli svoj strateški cilj eno in nemško Koroško. Kako se to sklada s četrtim členom univerzalne listine o človekovih pravicah?

In obče znano dejstvo je tudi, da je vlada že 24. februarja izročila parlamentu v obdelavo projekt zakona o štetju posebne vrste — ne pa, kot je trdil avstrijski delegat, da vlada o tem ni nič sklenila. Kako bodo vladajoče politične sile v parlamentu ta zakon obravnavale, pa pričakujemo z dobro mero skepse, da bi se v njem karkoli spremenilo.

Če te dni avstrijski tisk piše o „napadih, eskalaciji, internacionalizaciji in koncu odjuge v jugoslovansko-avstrijskih odnosih", bi kazalo ponoviti le-to, da je bilo vse, kar je bilo in še bo utemeljeno povedanega Avstriji in mednarodni javnosti z naše strani zgolj odkrita beseda, ki dobrim odnosom ne bi smela škodovati, če jo pri sosedih hočejo prav razumeti.

Jaka Štular
(Delo, Ljubljana, 10. marca 1976)

Načela Organizacije združenih narodov ter mednarodnih manjšinskih organizacij:

Ugotavljanje manjšine ne more biti predpogoj za izpolnitev manjšinskih pravic

V modernem manjšinskem varstvu, pa tudi v preteklosti, se je velikokrat postavljalo vprašanje, ali je številčna moč neke narodnostne skupine oziroma narodne manjšine pomembna pri uresničevanju njenega varovanja in eksistence. O tem vprašanju so spregovorili v skoro vseh mednarodnih forumih, ki se bavijo z manjšinsko ali njej podobno problematiko in tudi v Organizaciji združenih narodov. OZN je dala pravzaprav najširšo osnovo za reševanje imenovane dileme. Na postavljeno si vprašanje o številčni moči manjšine kot pogoju za njeno varstvo, je najbolj jasno odgovoril generalni sekretar OZN v memorandumu „Definition and Classification of Minorities" leta 1950. V njem govori: „V načelu ni potrebno nikakršno določeno število ali odstotek posameznikov za obstoj manjšine; tudi članom (pripadnikom) najmanjših manjšin pripada nediskriminantno ravnanje, posebej glede spoštovanja pravic in svoboščin, zapisanih v Splošni deklaraciji o človekovih pravicah; na vsak način pripadajo manjšini, ki tvori skupino, posebej pozitivne usluge in posebne pravice."

Na Koroškem pa se to vprašanje kaže v taki luči: Parlamentarne stranke so se mimo nedvoumnih določil mednarodne pogodbe, ki ščiti slovensko in hrvaško narodno manjšino kot celoto in ne glede na njihovo število, odločile, da bodo slovensko manjšino na Koroškem ne samo šteli, temveč tudi ugotavljali njen obstoj. S podobnimi problemi se je v novejšem času ukvarjal tudi odbor za preprečevanje vseh oblik rasne diskriminacije v OZN. Ta je med drugim kritično obravnaval avstrijsko poročilo o položaju manjšin, ki žive v Avstriji, poročilo pa je bila Avstrija dolžna predložiti odboru po 9. členu konvencije o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije, katere sopodpisnica je. Posebna pozornost v avstrijskem poročilu, kakor tudi v njegovi kritični analizi in poročilu odbora OZN, je bila posvečena položaju obeh narodnih manjšin v Avstriji, ki sta zaščiteni s členom 7 avstrijske državne pogodbe. V poročilu odboru so med drugim ugotovili, „da bi delitev prebivalstva na podlagi jezikovnega kriterija žela drugačne rezultate od tistih, dobljenih na podlagi etnične zavesti in sorodstvenih sociooloških kriterijev". Še bolj jasno pa se je odbor o pogojnem številu izrazil v stališču, **„da pravice manjšine ne zavisijo od njihovega števila ali odstotka, ki ga predstavljajo proti skupnemu prebivalstvu".** (Report of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination, General Assembly, Official Records, 29th Session, Suppl. No. 18, A/9618, United Nations, New York 1974 — kratko Cerd Report).

Na drugi strani pa govori zoper namero avstrijskih strank tudi sodobna doktrina manjšinskega varstva. V mednarodni praksi manjšinskega varstva namreč ne najdemo primera, po katerem bi z ugotavljanjem manjšine reševali manjšinsko vprašanje in bi bilo ugotavljanje manjšine temelj manjšinskega varstva. Tudi konvencije OZN, ki se dotikajo takih in podobnih vprašanj, kot na primer konvencija o kulturi in izobaževanju, človekovih pravicah itd., temeljijo na pravici vsakega pripadnika manjšine do zadevnega varstva.

In kako še moremo gledati na ugotavljanje manjšine kot se kaže na koroškem primeru. Za podlago vzemimo določila konvencije o odpravi rasne diskriminacije iz leta 1966. Konvencija definira rasno diskriminacijo takole: „V tej konvenciji pomeni izraz ‚rasna diskriminacija' kakršnokoli razlikovanje, izključevanje, **omejevanje** ali prednost, ki temeljijo na rasi, barvi, poreklu ali **narodnostnem ali etničnem izvoru,** katerega namen ali posledica je zanikanje ali oškodovanje priznanja, uživanja ali izvajanja pod enakimi pogoji, **človekovih pravic in temeljnih svoboščin** na političnem, ekonomskem, socialnem, kulturnem ali kateremkoli drugem področju javnega življenja". Če se bodo uresničile namere avstrijske politike po ugotavljanju manjšine in če bo ugotavljanje dalo take rezultate, kot smo jih navajeni iz rednih popisov prebivalstva, potem lahko trdimo, da ugotavljanje pomeni oškodovanje in omejevanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin vsaj na področju sodstva in šolstva.

Oba „manjšinska zakona" iz leta 1959, namreč veljata le do ugotavljanja manjšine. Ob znanih dejstvih, da po uradnih statističnih podatkih število Slovencev na Koroškem pada in da so se tri velike stranke dogovorile za 25-odstotno pogojno število slovenskega prebivalstva, se kaj lahko zgodi, da v sodnih okrajih, kjer velja sodni zakon iz leta 1959 pogojni odstotek ne bo dosežen in bo zakon lahko z vso formalno pravno točnostjo ukinjen. Tak opisani razvoj ni daleč od resnice, očitno pa je, da pomeni diskriminacijo koroških Slovencev tudi v smislu konvencije OZN o preprečevanju rasne diskriminacije.

S problematiko pogojnega števila ali številčne moči manjšine in ugotavljanja manjšine v Avstriji sta se ukvarjali tudi obe evropski manjšinski združenji: Mednarodno združenje za varstvo ogroženih jezikov in kultur (AIDLCM) in Federalistična unija evropskih narodnostnih skupnosti (FUEV). Medtem, ko se je AIDLCM vsaj v zadnjem času zavzemala predvsem za uresničitev kulturnih pravic koroških Slovencev in grajala predvsem šolski zakon in načelo prijavljanja slovenskih otrok k pouku v slovenskem jeziku, se je FUEV že na seji centralnega odbora v Gradcu od 14. do 17. oktobra 1965 zahvalila avstrijski zvezni vladi, „da dosedanje ukrepe za zaščito manjšin, ki izhajajo iz avstrijske državne pogodbe, ni pogojevala z ugotavljanjem manjšine", v nadaljevanju pa je vlado prosila, „da se tudi v bodoče odpove ugotavljanju manjšine, kot pogoju za realizacijo člena 7. **Ugotavljanje namreč ne pomeni nikakršnega poroštva za pravično uresničitev manjšinsko varstvenih določb.** (Naš tednik — Kronika, št. 44, 4. novembra 1965, stran 1). Slabi dve leti zatem, 22. maja 1967 pa je FUEV na kongresu v Appenradu sprejela med drugim tudi naslednjo izjavo: „Vsak posameznik ima pravico, da se prizna k neki narodni manjšini oziroma narodnostni skupini. Države so dolžne zagotoviti vse socialne in politične pogoje za svobodno priznavanje. **Tako priznavanje pa ne sme biti omejevano niti preverjano."** (Kärntner Nachrichten, 17. februara 1973). Ker so ravno to izjavo nemški nacionalisti vzeli za eno izmed osnov za takoimenovani „Bekenntnisprinzip" in zavestno napačno interpretirali smisel priznavanja k manjšini, je za nas izredno pomembna izjava predsednika FUEV Jörgensena, ki jo je dal „Kärntner Tageszeitung" kot odgovor na vprašanje, kaj misli o ugotavljanju manjšine. Najprej je poudaril, „da so vedno podpirali stališča koroških Slovencev" ... in nato nadaljeval s pojasnilom izjave FUEV iz Appenradeja: **„O priznavanju k manjšini se more odločiti vsak posameznik, kar pa ne pomeni, da se to ugotavlja s strani oblasti. Lahko bi tudi rekli, da je Unija za svobodno priznavanje, istočasno pa proti vsakemu katastru"** (KTZ, 18. oktobra 1973, št. 239, stran 3).

Eden od vzgibov, da so se parlamentarne stranke odločile za ugotavljanje manjšine, so prav gotovo rezultati dela študijske komisije za probleme slovenske narodnostne skupine na Koroškem. Čeprav je bilo delo dolgotrajno in je bilo na zasedanjih komisije izrečeno veliko misli, predlogov in zaključkov, ki jih zaradi množine še ni bilo moč dovolj natančno analizirati, lahko rečemo, da je bilo ugotavljanje in način ugotavljanja manjšine središčni problem dela Kreiskyjeve komisije. Komisija je razmeroma kmalu sprejela ugotavljanje kot edini način dokončnega urejevanja manjšinskega varstva po členu 7 državne pogodbe in se je v nadaljevanju lotevala le še vprašanja, kakšen naj bo pogojni odstotek. Ugotavljanje je sprejela, čeprav je ugotovila, da se pogojnega odstotka ne da znanstveno dokazati in da gre tu za politično vprašanje, da ni mogla v mednarodnem pravu najti splošno obveznega pravila o pogojnem odstotku in da se ne da pogojnega odstotka „uvoziti" iz druge države, kajti ta je odvisen od danosti posameznih držav. Z drugimi besedami, študijska komisija je preložila del bremena nazaj na politiko, politika pa je ugotavljanje manjšine in pogojni odstotek sprejela praktično brez znanstvene osnove. (Teilbericht ... točka II/2 in Schlußbericht ... poglavje II. stran 3).

Koroški likovniki razstavljajo v Kranju

Slovenska prosvetna zveza je skupno s Klubom Mladje lani decembra v Trstu organizirala razstavo likovnih umetnikov, koroških Slovencev. Razstava je v Trstu doživela dober sprejem, zato se je Slovenska prosvetna zveza odločila, da razstavo prenese še v Slovenijo, konkretno v Kranj. Tako bodo danes zvečer v Mestni hiši v Kranju odprli razstavo likovnikov Valentina Omana, Jožeta Boschitza, Riharda Vakaja, Ernsta Arbeitsteina, Jožeta Štefana, Huberta Greinerja, Iske Rano in Zorke Weiss.

S tem je SPZ uresničila del dogovora s Klubom Mladje, namreč, da bo razstavo prikazalo tudi v Sloveniji. Ker tozadevno med Gorenjskim Muzejem in Slovensko prosvetno zvezo obstojajo dobri kontakti, je današnja otvoritev potrditev za plodno sodelovanje in hkrati eden izmed nadaljnjih členov tesnih kulturnih vezi koroških Slovencev z matičnim narodom. Razstavo v Kranju bo ob prisotnosti tamošnjih kulturnih predstavnikov in zastopnikov Slovenske prosvetne zveze, Kluba Mladje in nekaterih avtorjev razstavljenih del, odpri dr. Cene Avguštin.

Po razstavi v Kranju, kjer bo odprta do 8. aprila, bosta SPZ in Klub Mladje razstavo organizirali še v Mariboru, v znani galeriji tamošnjega likovnega umetnika Čobala.

Razstava v Kranju je bila okvirjena z ustreznim kulturnim sporedom. Več o razstavi naših umetnikov v Kranju bomo poročali v prihodnji številki našega lista.

ANTON SVETINA: 18

Iz zgodovine Pliberka in okolice

V drugi polovici 17. stoletja je še cela vrsta mladeničev iz Pliberka in okolice začela študirati in se posvetila duhovniškemu poklicu. 8. septembra 1654 je izstavil vikar Jurij Stergar krstni list za Gregorja Miheliča, sina pliberškega učitelja Jakoba Miheliča in njegove žene Helene. Rojen je bil 7. februarja 1630, krščen po kaplanu Sebastijanu Pichlerju, botra sta bila Pankrac Vrabeš in Uršula Maher. 19. junija 1666 je postal duhovnik Pliberčan Andrej Porthaus, star 24 let, ki je študiral retoriko v Judenburgu in za katerega je prošt v Spodnjem Dravogradu prosil za izpust iz ljubljanske škofije, ker je imel v Dravogradu obljubljen beneficij. Leta 1665 sta postala duhovnika dva Pliberčana, in sicer Andrej Laure, ki je moral prositi za dispenzo za to, ker je štiri leta prekinil svoj študij, in Gregor Gradišnik, star 26 let, ki je postal diakon v Solnogradu leta 1663. Tu naj bo mimogrede omenjeno, da je leta 1664 postal duhovnik Primož Stergar, brat pliberškega vikarja Jurija Stergarja in pliberškega kaplana Mihaela Stergarja, torej že tretji član družine Stergar iz Kranja, ki se je posvetil temu poklicu. 23. decembra 1675 je prejel tonzuro in štiri nižje redove 23-letni Urban Shlap, Pliberčan, ki je v Celovcu absolviral filozofijo in sedaj študira že drugo leto teologijo, 12. decembra 1692 je bil izprašan za diakona Pliberčan Andrej Schneider, rojen 14. oktobra 1672, ki je končal v Celovcu humanistiko in filozofijo in je sedaj tretje leto slušatelj teologije. 14. marca 1695 pa je napravil izpit za subdiakona Pliberčan Jožef Windisch, star 24 let, ki je prejel titulum mensae od mesta Šent Vid. Leta 1677 je prejel nižje redove in tonzuro 21-letni Pliberčan Jurij Schrienz, subdiakonat pa 24-letni Pliberčan Jakob Rudolf, ki mu je dalo mesto Muta na Spodnjem Štajerskem titulum mensae. Leta 1675 je bil posvečen v duhovnika Urban Šlap, sin umrlega pliberškega meščana Simona Šlapa, rojen leta 1650, ki je študiral filozofijo v Celovcu in nato tri leta kazuistiko ravnotam. Titulum mensae mu je dalo mesto Šent Vid ob Glini dne 1. februarja 1673. Glede obnašanja v življenju in njegovega značaja ga je priporočala kongregacija v Celovcu.

Vikar Jurij Stergar je imel v začetku svojega službovanja v Pliberku nekaj nevšečnosti, kar je razvidno iz tehle sinodalnih zapisnikov: Na sinodi v Gornjem gradu leta 1653 so se pritožili Jurij Marin in njegovi bratje iz Šent Danijela, da je vikar Stergar po smrti njihovega stoletnega očeta Štefana zahteval plačilo posmrtnine (Sterberecht) od kmetije, ki je „eine freigestiftete Huben". Sinoda je razsodila, da vikar, ki sicer zasluži pohvalo, ker ščiti cerkveno premoženje, ne more zahtevati laudemiuma od hube, ki spada pod deželno oblast. Na sinodi v Gornjem gradu leta 1655 pa je bil vikar Stergar naznanjen, da je zahteval za pogreb samomorilca Caraduzija 60 imperialov. Na tej sinodi je vikar Stergar prosil tudi za dovoljenje, da bi smeli kaplani, ki hodijo ob nedeljah in praznikih maševat k podružničnim cerkvam, vršiti pri teh cerkvah poroke. Na sinodi leta 1659 pa je vikar Stergar poročal, da živi v Pliberku že 14 let oseba, ki se noče izpovedati, ki je še vedno heretik in ga ni mogoče izpreobrniti. Nadalje poroča o nekem zakonu, kjer žena noče z možem spolno občevati. Kaj je sinoda v teh primerih sklenila, pa iz zapisnikov ni razvidno.

Okoli leta 1670 je začel takratni lastnik gradu in gospoščine Pliberk Franc Ludvik grof Thurn-Valesassina blizu cerkve naše ljube gospe v Nonči vasi na griču, imenovanem Holmec, zidati cerkev Božjega groba. 18. avgusta 1676 prosi grof Thurn v pismu škofa Jožefa Rabatto, naj dovoli nadaljevanje zidave cerkve Božjega groba, ker ni že poprej prosil za to cerkveno dovoljenje. Če tega dovoljenja ne bo dobil, bo vse zopet podrl. V pismu je tudi prosil, da bi se smelo do posvetitve cerkve brati svete maše pri stranskih vratcih. 9. avgusta 1678 poroča grof Thurn škofu Rabatti, da je cerkev, ki jo je dal graditi pri Svetem grobu, dograjena in prosi za dovoljenje, da bi se smela vršiti v cerkvi služba božja. Škof je napisal na prošnjo lastnoročno pripombo: „fiat decretum et datur licentia debitis conditionibus". Pa šele leta 1680 je bilo na ponovno prošnjo grofa Thurna izdano od strani škofa definitivno dovoljenje za zgraditev cerkve Božjega groba. Z dekretom z dne 4. oktobra 1680 je škof izdal poleg dovoljenja za izgradnjo „bazilike ad S: nimirum Sepulcrum prope Einerstorff" svojemu vikarju mesta Pliberk in komisarja tega okrožja Juriju Stergarju pooblastilo, da ob navzočnosti svojih faranov, pa le iz mesta, ne tudi ostalih faranov (zaradi nevarnosti infekcije, ker je takrat v Pliberku in okolici razsajala kužna bolezen), vzida po ritualu rimskih predpisov temeljni kamen. Istočasno je škof v tem dekretu naročil svojemu vikarju, naj zvesto izvršuje vsa cerkvena opravila pri procesijah in drugih prilikah sezidane cerkve, to pa le po pismenih odredbah škofa ali generalnega vikarja. Kar se tiče pravice patronata, bo škof odločil, čim bo pri tej cerkvi ustanovljen beneficij.

Škof imenuje novo zgrajeno cerkev baziliko. Ta cerkev je po svoji velikosti in po svoji pokrajinski legi res veličastna. Zanimivo je tudi, da je bil temeljni kamen vzidan šele po zgraditvi cerkve. Tu naj bo še omenjeno, da koroški zgodovinar Gotbert Moro pri opisu župnije Pliberk meni, da so podružnično cerkev Božjega groba pri Nonči vasi zesidali leta 1761 pliberški meščani. Moro citira tudi vir, kjer je dobil te podatke (Ginh., 7, str. 66). Ta podatek zgodovinarja Mora pa je ovržen z mojimi listinsko dokazanimi ugotovitvami, da je cerkev Božjega groba dal sezidati med leti 1670 in 1680 pliberški grof Franc Ludvik Thurn-Valesassina.

Kakor je že zgoraj pripomnjeno, je leta 1680 razsajala v mestu Pliberk in okolici huda kuga, ki je imela za vikarja Jurija Stergarja neprijetne posledice. 15. septembra 1680 piše koroški deželni glavar, tudi kastelan in upravitelj vojvodine Koroške, pliberškemu vikarju tole: Ugotovljeno je, da hodijo pliberški kaplani, ki pomagajo inficiranim osebam v mestu z bogoslužnimi opravili, izven mesta in tam opravljajo službo božjo med zdravimi ljudmi.

(Nadaljevanje v prihodnji številki)

Poseben kabaret o štetju posebne vrste posebno dobro uspel

Uporov poznamo več vrst. Eden izmed njih je tudi posmeh, satira, kabaret. To je literarna zvrst družbene kritike povezane z besedo, pesmijo in plesom. Te vrste odrskih prireditev pri nas ne poznamo še dovolj. Naš problem smo vedno jemali z resne strani, kar brez dvoma je in nas sili, da se z nasprotniki našega problema ukvarjamo z vsemi možnimi načini.

Ravno znani sklep treh v državnem in deželnem zboru zastopanih strank, da izvedejo štetje posebne vrste, je povod številnih protestov in akcij koroških Slovencev, da nameravano štetje zabranijo ali onemogočijo, ker je v nasprotju z duhom in črko avstrijske državne pogodbe.

Pisateljica Anita Hudl, je svoj protest oblikovala na svoj način. Napisala je satirični „Kabaret, kabaret... 1x1=1". V njem se posmehuje in učinkovito osmeši zloglasni sklep o štetju posebne vrste. Kabaret je pod režijo avtorice naštudirala dramska skupina Slovenskega prosvetnega društva „Edinost" v Pliberku „Oder 73". V imenovanem komadu nastopajo Krista Rudolf, Bernardka Sadjak, Zofka Krasnik, Franc Kuežnik, Lojze Mes-

ner, Albert Mesner, Stanko Sadjak, Albert Kraiger, Rudi Kos, Emil Krištof in Joško Hudl, medtem ko je za kostume poskrbela Štefka Kuežnik, za glasbo Stanko Sadjak, tehniko Mirko Hudl, za sceno pa Stanko Sadjak.

Premiera je bila preteklo soboto v nabito polni dvorani gostilne Schwarzl v Pliberku. Med številno publiko je bil tudi predsednik Slovenske prosvetne zveze Hanzej Weiss, Zvezo Slovenskih organizacij pa je zastopal župan Herman Velik.

Že kar v začetku naj povemo, da pri komadu „Kabaret, kabaret, 1x1=1" gre za posrečeno satiro na račun nameravanega štetja posebne vrste in da je avtorica zadela v živo. Najboljši dokaz za to ugotovitev je bila publika sama, ki je po prvih stavkih oziroma prizorih sledila dogajanju na odru in s spontanimi aplavzi izražala navdušenje nad izvajalci. To pa je tudi potrdilo za dobro nastopanje skupine, kot posameznikov na odru in tudi odlične glasbene spremljave ansambla pod vodstvom Stanka Sadjaka. Pri tem pa seveda ni zreti odlične scene in pa svetlobne tehnike, ki je za tako delo bistvenega pomena, zakaj zvočni in svetlobni efekti taki odrski prireditvi dajo svoj poseben pečat. Tu je treba izreči priznanje Mirku Hudlu, ki je komad tehnično opremil. Seveda pa za celoto nosi odgovornost režiser, ki je v tem primeru še avtor odrskega dela; to je Anita Hudl. Ona je tudi tokrat pokazala talent v obeh smereh. Razumljivo pa je, da se vsako tako delo v bistvu omejuje na gotov čas ali dogodke, je torej aktualno in mora zato biti odigrano v gotovem obdobju. Kabaret pa ni način, ki bi dajal gotove smernice, marveč s satirične strani obravnava probleme in tako javnost opozarja, da v naši družbi nekaj ni v redu; v našem primeru, da je štetje proti členu sedem in s tem tudi proti slovenski narodni skupnosti na Koroškem. Torej je v novem kabaretu Anite Hudl nakazan naš trenutni narodno politični položaj. Brez kakršnihkoli odvečnih lovorik avtorici, je tu treba ugotoviti, da „Kabaret, kabaret... 1x1=1" spada na sleherni oder našega ozemlja, ker res prikazuje nesmisel nameravanega štetja in ga upravičeno zasmehuje. To je brez dvoma ena izmed pomembnih akcij, proti štetju. Nenazadnje je treba še ugotoviti, da je s tem SPD „Edinost" oziroma njegov „Oder 73" načel pionirsko delo na našem odrskem področju in da ga je pri tem z vsemi možnimi sredstvi podprla Slovenska prosvetna zveza.

Na premieri v Pliberku se je izkazala tudi pliberška Posojilnica, ki je izžrebala vstopnici in dobitnikom izročila hranilni knjižici z začetnim hranilnim zneskom. Tak korak je brez dvoma vreden posnemanja. Končno naj še bralce obvestimo, da bodo Pliberčani v soboto 20. t. m. gostovali v dvorani pri Šoštarju v Globasnici.

Lovro Kramer p. d. Janšej – 80-letnik

Minulo nedeljo smo v Holbičah p. d. pri Janšeju obhajali pomemben jubilej — 80-letnico Lovra Kramerja, ki je v okviru družine, domačih pevcev in prijateljev čil in zdrav obhajal ta praznik.

Za uvod smo mu domači pevci SPD „Edinost" iz Škofič zapeli pesem „Zadoni naj", nakar sta mu podpredsednik posojilnice Matevž Koschier in predsednik SPD „Edinost" Herman Jäger prisrčno čestitala k jubileju. Herman Jäger je ob tej priložnosti v svojem govoru v pretresljivih besedah orisal pomembnost Kramerjeve osebnosti, ki je še danes kljub letom neverjetno vitalen in aktiven narodni delavec. Vidno vzradoščen nad tem dogodkom, so se našemu jubilantu prikradle solze na lice, pač solze, ki so dokazovale iskreno veselje, da smo se ga spomnili in počastili.

Da pa bi bil praznik še lepši, so poskrbeli vnukinje in vnuki, ki so mu zapeli in zagodli ter recitirali pesmi. Bil je pravi kulturni program, ki je jubilejni slovesnosti dal še močnejši poudarek.

Po „uradnem delu" se je razvila prijetna družabnost ob jedi, pijači in prešernem petju. Do zgodnjih jutranjih ur smo z Janšejem slavili njegov praznik, ki nam bo vselej ostal v prijetnem spominu.

Le malo je takšnih mož med koroškimi Slovenci, ki bi bili tako vsestransko aktivni, kot je bil in je še danes naš jubilant Lovro Kramer. V javnosti se je pojavil takoj po prvi svetovni vojni, ko je stopil na čelo SPD „Edinost". Takrat je bil tudi med obnovitelji škofiške hranilnice in posojilnice, kateri predseduje še danes! Dolga leta je zastopal interese Slovencev tudi v občini. In prav zato, ker je bil tako tesno povezan s slovenskim ljudstvom, je bil seveda nacizmu trn v peti in tako so ga aprila 1942 z družino izselili v Nemčijo. Po vrnitvi iz izseljeništva je bil član povračilne komisije, kjer je na sodišču številnim sotrpinom priboril vrnitev njihovega zaplenjenega imetja. Sedaj je že dolga leta predsednik Zveze slovenskih izseljencev.

Iz tega kratkega življenjepisa je jasno razvidno, da je življenje Lovra Kramerja en sam boj za obstoj slovenskega življa na Koroškem. Za to plemenito dejavnost smo mu iskreno hvaležni in mu ob njegovem življenjskem prazniku iz vsega srca čestitamo z željo, da bi bil srečen in zdrav. Številnim čestitkam se pridružuje uredništvo in uprava Slovenskega vestnika.

Občni zbor SPD „Srce" v Dobrli vasi

Slovensko prosvetno društvo „Srce" v Dobrli vasi je preteklo nedeljo izvedlo svoj redni občni zbor. Na dnevnem redu so bila poročila odbora, volitev odbora in slučajnosti.

Občni zbor SPD „Srce" je stal v znamenju obračuna delovanja društva v minuli poslovni dobi. Pod predsedstvom dr. Luke Sienčnika si je takratni odbor zadal težko nalogo, da bo treba obnoviti društveno delo. Za sleherno uspešno delovanje pa so potrebni ustrezni pogoji, to je društvena dvorana. Tako si je predsednik dr. Sienčnik osebno še posebej zavzel, da uresniči obnovitev društvene dvorane, ki je v zgornjih prostorih dobrlovaške Hranilnice. Po nepopisnih težavah, je društvo lani lahko praznovalo otvoritev prenovljene dvorane, kar je za dobrlovaško društvo bila velika pridobitev. Pri tem pa je vsekakor umestno, da naglasimo vse priznanje, ki so ga tozadevno bili deležni s strani občnega zbora dr. Luka Sienčnik s soprogo ter odbornik Joško Urban. To je povsem razumljivo, saj so v to obnovo vložili mnogo truda, zlasti fizičnega dela in tudi lastnih sredstev, kar v današnji potrošniški mrzlici ni več tako preprosto. Lahko smo ponosni, da imamo med našimi rojaki še take idealiste, ki jim je naša stvar res sveta in ki za ohranitev slovenske besede napravijo vse, kar je v njihovih močeh. Društvo „Srce" pa je tudi sicer poskušalo poživiti prosvetno dejavnost v Dobrli vasi, kar je tamošnjim prosvetašem tudi deloma uspelo. S pomočjo Slovenske prosvetne zveze so priredili plesni tečaj in tečaj za folklorno skupino. V gosteh pa je imelo tudi več skupin sosednjih prosvetnih društev ter nekatere predavatelje.

Občnega zbora sta se udeležila podpredsednik SPZ Tomaž Ogris in tajnik Andrej Kokot. Pozneje je prišel tudi podpredsednik KKZ dr. Janko Zerzer. Predstavnike je pozdravil predsednik dr. Sienčnik. Tomaž Ogris je v svojem govoru pohvalil delo društva ter obljubil, da bo SPZ društvu pomagala pri njegovem kulturno prosvetnenm prizadevanju. Tu je bilo tudi povedano, da je Slovenska prosvetna zveza za obnovo dvorane prispevala 28.000 šilingov, pa tudi pri drugih akcijah je centralna organizacija bila širokogrudna.

Dr. Luka Sienčnik na lastno željo ni več kandidiral za predsednika društva, zato je za novega predsednika bil izvoljen šolski nadzornik Rudi Vouk, za podpredsednika Martin Wastl, za tajnika Ana Hašej. Tudi v nadaljnji odbor so bili izvoljeni nekateri novi člani.

Rudi Vouk je v svojem govoru izrazil zahvalo dosedanjemu predsedniku za njegovo delo ter ga prosil, da odboru društva tudi v bodoče stoji ob strani s svojimi bogatimi izkušnjami. Predsednik Vouk je predlagal, da občni zbor dr. Sienčnika imenuje za častnega predsednika društva, kar je zbrano članstvo potrdilo z navdušenim ploskanjem. Vouk je dr. Sienčnika še prosil, da njegovi soprogi prenese čestitke za rojstni dan, ki ga je praznovala.

Na občnem zboru je bilo tudi sklepano o tako imenovanem dvojnem članstvu v obeh osrednjih kulturnih ustanovah. Tozadevno sta bili zastopani dvojni stališči, o katerih bo očitno treba priti na jasno.

Novoizvoljeni odbor bo letošnje delo posvetil 70-letnici ustanovitve SPD „Srce".

Slovensko prosvetno društvo v Globasnici vabi na zabavno satirično predstavo Anite Hudl

KABARET, KABARET ...
1×1=1

ki bo v soboto 20. marca ob 20. uri pri Šoštarju v Globasnici.

Nastopa: „Oder 73" — SPD „Edinost" v Pliberku.

Vsi prisrčno vabljeni!

Rožanski izobraževalni teden - akcija štirih SPD

V dneh od 7. do 14. marca so Slovenska prosvetna društva „Bilka", „Gorjanci", „Kočna" in „Rož" priredila 1. rožanski izobraževalni teden. Prireditve so bile v Bilčovsu, Št, Jakobu, Svečah in v Kotmari vasi. Na otvoritveni prireditvi, je dvorni svetnik dr. Pavel Zablatnik predaval o delu in življenju koroškega bukovnika Andreja Schusterja Drabosnjaka. Isto predavanje je dr. Zablatnik imel še v Št. Jakobu v Rožu. Del prireditev je bil posvečen mladini. Slovenska prosvetna zveza je v tem okviru predvajala slovenski mladinski film „Pastirci" v Bilčovsu, Kotmari vasi, Št. Jakobu v Rožu in v Svečah. Film „Gewalt und Gewissen" je dala na razpolago Katoliška prosveta in je bil prikazan v Kotmari vasi in v Bilčovsu. Po predstavah je bila diskusija. S tem pa je bilo tudi dokumentirano, da je uporniško gibanje v Avstriji bil velik prispevek k osvoboditvi naše domovine izpod fašizma in je razveseljivo, da pri tem pride do izraza velik doprinos partizanske borbe koroških Slovencev. Tudi slovenska pesem je prišla do izraza, kar je povsem razumljivo, saj je le-ta najmočnejša oblika kulturnega delovanja koroških Slovencev. Koncert je bil v soboto 13. marca pri Adamu v Svečah, nastopali pa so pevski zbori iz Roža. Ob tej priliki je dvorni svetnik dr. Valentin Inzko govoril o pomenu Rožanskega izobraževalnega tedna. V nedeljo pa so prireditve bile zaključene s podijsko diskusijo pod naslovom Koroški Slovenci v sodobni družbi — izobraževanje odloča o naši bodočnosti. Kot diskutanti so sodelovali Tomaž Ogris, višji vladni svetnik dr. Pavel Apovnik, Lovro Kassl, Jože Kopeinig in Janko Merkač.

To je obris prireditev, ki so se odvijale v teh dneh. V glavnem je treba priznati, da so prireditve razmeroma dobro uspele, da pa je prišlo tudi do organizacijskih pomanjkljivosti pa tudi ni prezreti, vendar se to dogaja tudi ob sličnih prireditvah, ki imajo za seboj že več izkušenj. Obiskovalci teh prireditev so imeli na izbiro vrsto prireditev, ki je vsakemu nudila svoje, pri tem pa se je izkazalo, da imajo naši ljudje močno zanimanje za prireditve z aktualnimi temami. Brez dvoma je zaključna prireditev zapustila močno sled, ker je navrgla vprašanja izobraževanja odraslih. Diskutante posameznih organizacij smo že navedli. Naj tu navedemo nekaj vtisov obiskovalca te diskusije:

Že sam naslov disusije je privabil večje število interesentov s tostran in onstran Drave. Namenoma pravim „zainteresiranih", ker je bilo dano tudi vprašanje, ali prihajamo na prireditev iz zanimanja, ali povezanosti, narodnjaštva ali solidarnosti itd. Mislim, da so vsi ali pa vsaj večina prišla iz resnega interesa slišati nekaj o izobraževanju, ki kot že sam naslov pravi, da le-to odloča o naši bodočnosti.

V diskusiji nam je dr. Zablatnik razložil kaj pomeni beseda izobrazba in kakšnega pomena je. Beseda izobrazba izhaja iz besede obraz in je resnično najbolj pomembno paziti na izgubo obraza, to se pravi „image" — namreč slovenskega obraza. Če ima človek slabo ali nobene izobrazbe — te potujčijo — kar pomeni izgubo obraza. Torej če je narod izobražen, se ga ne da kar tako ponemčiti. Ako pa hočemo koroški Slovenci preživeti in še naprej obstajati, bomo morali posvetiti čimveč pozornosti izobrazbi odraslih, torej izvenšolski izobrazbi ter vzgoji mladine.

Veliko je bilo diskutirano o načrtih za bodočnost. Vseh pet govornikov je po svoje prikazalo trenutno delo na izobraževalnem področju. Ugotovljeno je bilo, da se na tem področju že nekaj dela, vendar veliko premalo. Smo namreč daleč za večinskim narodom, ki posveča dosti več dela izobraževanju odraslih in mladine. Dr. Apovnik je pripomnil, da bo treba misliti na strokovni kader za izobraževanje med ljudstvom. Potrebno je združiti inteligenčni potencial in koordinirati delo, s čimer bi bil dosežen večji vpliv v deželi in s tem dana večja možnost subvencioniranja.

Govornik Tomaž Ogris je opozoril, da bo treba ljudstvo vzgajati tudi politično, informirati in usposabljati k treznemu presojanju in to ne samo funkcionarje, temveč tudi navadnega človeka, če nočemo, da bo vedno manj substance oz. vedno več vnete elite. Seveda je prav ta vneta elita potrebna, vendar na tistega navadnega, skoraj že odpadlega Slovenca tudi ne sme pozabiti. Misliti bo treba na večerno gimnazijo, ki bi delovala v okviru Slovenske gimnazije.

Misel g. Kopeiniga je bila ta, da bo treba dati študentom slovenske gimnazije nalogo, na vasi zajeti ljudi in jih bodisi kulturno ali politično vzgajati in izobraževati. Samo izobraženi bodo mogli kljubovati vedno večjemu pritisku nemško nacionalnih krogov, ker je znanje najmočnejše orožje. Tudi govornik Merkač je prinesel nekaj zanimivih predlogov.

Na vsak način je podijska diskusija katero je vodil H. Seher osvetlila nove aspekte oz. probleme in pri navzočih vzbudila nadaljnje razmišljanje o rešitvi tega perečega vprašanja.

V času teh prireditev pa je prišlo tudi do „napisne akcije". Neznani storilci so gostilno pri Miklavžu pomazali z dvojezičnim napisom „Gostilna - Gasthaus". Hanzi Ogris je tozadevno bil čestokrat ostro kritiziran, upravičeno. Ni pa upravičeno, da so „neznani storilci" namestili 17 napisov in tako povzročili veliko gmotno škodo. Ob tem se postavlja vprašanje, od kod so prišli neznani storilci, ki so potem, ko je lastnik na hiši pustil upravičeni napis „Gostilna", potegnili krajšega. Vsekakor to prijatelji Slovencev ne morejo biti.

Slovensko prosvetno društvo „Danica" v Št. Vidu v Podjuni vabi na

OBČNI ZBOR

ki bo v soboto 20. marca ob 19.30 uri pri Voglu v Št. Primožu. Po občnem zboru bo film „Gewalt und Gewissen", ki ga bo predvajala Krščanska kulturna zveza.

Vsi člani in prijatelji društva

prisrčno vabljeni!

Izdajatelj, založnik in lastnik: Zveza slovenskih organizacij na Koroškem; glavni urednik: Rado Janežič; odgovorni urednik: Andrej Kokot; uredništvo in uprava: 9021 Klagenfurt - Celovec, Gasometergasse 10, tel. 32-5-50 — Tiska: Založniška in tiskarska družba z o. j. Drava, Celovec — Borovlje.

Žene v Železni Kapli mogočno proslavile dan žena

Ogromno število žena iz Železne Kaple in okoliških dolin se je 7. marca zbralo pri Rastočniku v Lepeni, da proslavijo 8. marec — mednarodni dan žena. Krajevni odbor Zveze slovenskih žena v Železni Kapli prireja to praznovanje že več let, vabilu pa se vsako leto odzove vedno več ljudi. Tako je Helena Kuhar v nedeljo lahko pozdravila poleg številnih žena še posebej predsednico ZSŽ Mileno Gröblacherjevo, zastopnice Republiške konference socialističnih žena, deželnega poslanca in župana Jožefa Lubasa s soprogo ter obirski ženski oktet in moški pevski zbor SPD „Zarja".

Še predno se je pričel bogati kulturni program prireditve, so se vsi navzoči z enominutnim molkom poklonili spominu lani umrle požrtvovalne članice Zveze slovenskih žena Tince Sadolšek.

S programom je začel moški pevski zbor SPD „Zarja" pod vodstvom Jožka Wrulicha, ki je za ta dan ženam poklonil svoje pesmi. Z besedami pa je v imenu SPD „Zarja" čestital še predsednik Peter Kuhar. S čestitkami pa niso hoteli zaostajati posamezni pevci in drugi skrbni in vestni možje, ki so navzočim ženam postregli v slogu poklicnih strežajev. Nekaj se jih je pri tem delu bolj okorno obnašalo, tisti pa, ki so takih vlog — posledica vsevečje ženske emancipacije — navajeni že od doma, pa so to delo opravili brez večjih težav. Za praznik so tako spregovorili še predsednica ZSŽ Milena Gröblacherjeva, zastopnica socialističnih žena in župan Jožef Lubas.

Skozi nadaljnji kulturni program je vodila Bredica Sadolšek. Mladinci Sonja Kuhar, Konrad B'ajs in Franci Rozman so se predstavili s kratko igro, ki jo je posebej za ta dan spisala Dragica Pasterk iz Lepene. Zapela in recitirala je tudi Mihaela Travnik, ki sicer še ne hodi v šolo, a je že pokazala dosti poguma. Z recitacijami so nastopili tudi Zdravko Haderlap, Franci Bevc in Werner Kuchar. Povedati je treba, da so vsi otroci opravili svoje nastope zelo lepo in da so bili deležni obilnega aplavza in pohvale. Menda kar najbolj pa je ugajala pionirska folklorna skupina SPD „Zarja", ki je nastopila z dvema plesoma. Le škoda, da ni bilo malo več prostora, da bi se mladi plesalci lahko še bolj hitro zavrteli. Mali harmonikaš Zdravko Haderlap jo je ubiral tako dobro, da so srbele pete še odrasle. Spored je zaključil obirski ženski oktet, ki je pod vodstvom Valentina Polanška vživeto podal svoje pesmi.

Zbrane žene so sprejele tudi resolucijo (Slovenski vestnik jo je že objavil), v kateri soglasno odklanjajo nameravano preštevanje posebne vrste in v kateri izražajo ogorčenje in pa tudi skrb glede nadaljnjega mirnega sožitja. Žene so protestno resolucijo naslovile na zvezno in deželno vlado.

Žene so za svoj praznik poskrbele obilno pogostitev. Pripravile so zvrhano obloženih domačih kruhov in napekle obilo izvrstnega peciva. Tako se je tudi letošnji praznik žena v Železni Kapli iztekel v prijetni družabnosti in v veselem razpoloženju.

Za uspelo organizacijo je treba vsem odgovornim ženam iskreno čestitati. Ponosni smo, da so znale na tako lep način izpričati vso svojo zavzetost, ki jo doprinašajo v boju za dosego pravic koroških Slovencev. V imenu organizatorja — krajevnega odbora Zveze slovenskih žena v Železni Kapli — pa se hočemo zahvaliti tudi vsem tistim neimenovanim ženam in družinam, ki so podarile vse mogoče stvari in tako omogočile, da je bilo slavje tako uspešno. Zahvaliti se hočemo tudi šoferju z Obirske, ki nam je bil vsem na razpolago. Seveda velja zahvala vsem, ki so se odzvali povabilu ter tako pokazali povezanost s slovenskimi ženami.

OBIRSKO

SPD „Obir" in SPZ sta preteklo soboto imeli v gosteh pisatelje člane Pododbora društva slovenskih pisateljev v Mariboru. Obsežnejše poročilo o tem gostovanju bomo objavili v prihodnji številki našega lista.

Uredništvo

Slovensko prosvetno društvo v Št. Janžu vabi na dramo Leonarda Franka

JEZUSOVI APOSTOLI

v nedeljo 21. marca 1976 ob 19.30 uri pri Tišlarju v Št. Janžu. Igra je nastala ob sodelovanju članov SPD v Št. Janžu in SPD „Bilka" v Bilčovsu in obravnava aktualno temo povojnega časa.

Naš rojak Josip Rajhman obhajal svoj jubilej

Pred nedavnim je naš rojak Josip Rajhman iz Celja obhajal svojo 85-letnico.

Josip Rajhman je bil rojen pri Jeseniku v Lipi nad Vrbo. On je brat že umrlega Jaka Reichmana p. d. Jesenika iz Lipe. Kot kmečki sin se je izučil krojaške obrti in kot kvalificiran krojaški pomočnik študiral na učiteljišču v Mariboru. Leta 1923 je diplomiral na višji pedagoški šoli v Zagrebu.

Že v mladih letih je bil organiziran v sindikatu socialdemokratske stranke. Takoj po propadu Avstro-Ogrske je aktivno sodeloval v obrambnem boju za severno mejo, kjer je imel funkcijo štacijskega častnika. V predplebiscitnem boju je bila napadena njegova rojstna hiša v Lipi, kjer je njegov 70-letni oče dobil tri strele v kolk in noge. Radi pomanjkanja učiteljstva na Koroškem, je bil predčasno odpuščen iz vojaške službe in tako služboval kot učitelj v Ločah ob Baškem jezeru in na Žihpoljah. Po plebiscitu se je seveda moral umakniti nazaj v Slovenijo.

Takoj po zasedbi Jugoslavije leta 1941, je bil Josip Rajhman v Celju med prvimi aretiran in zaprt v celjski vojašnici. Zaslišal ga je Himmler in ker se ni hotel priznati kljub nemškemu imenu za Nemca, ga je obsodil na smrt z besedami: „Vi ste narodni izdajalec! Z vami bomo nekaj drugega ukrenili!". Prepeljali so ga v Maribor in s številnimi drugimi rodoljubi izselili v Srbijo. V Čupriji se je zaposlil kot krojaški pomočnik. Pozneje pa je bil premeščen v Niš. Kot talec je moral ponoči stražiti železniško progo. Vsled podhranjenosti je postal tuberkulozen. Junija 1945 je bil končno rešen trpljenja in se vrnil v Celje.

Po vojni je bil pomemben dejavnik na kulturno političnem področju mesta Celja. Zanj je značilno, da je stalno tesno povezan z dogodki na Koroškem, kjer mu je tekla rojstna zibelka. Najboljši tolmač in posrednik novic z ožje domovine pa mu je Slovenski vestnik, ki ga z velikim veseljem prebira že 30 let.

Josipu Rajhmanu želimo za 85-letnico mnogo sreče in zadovoljstva. Številnim čestitkam, ki jih je bil deležen naš jubilant se pridružuje tudi uredništvo in uprava Slovenskega vestnika.

Stvaren odgovor

O nacionalističnem izgredu ob sprejemu olimpijskega zmagovalca Karla Schnabla v Zahomcu smo v našem listu že poročali. Tudi o tozadevni izjavi deželnega svetnika Knafla v koroškem časopisju, kjer je predsedniku Športnega društva v Zahomcu dr. Janku Wiegeletu podtaknil krivdo za incident, ker bi le-ta odpadel, če ob sprejemu ne bi govoril slovensko.

Dr. Janko Wiegele je v rubriki Forum torkove Kleine Zeitung deželnemu svetniku Knaflu dal tehten in stvaren odgovor in to pod naslovom „Knafl ändert seine Meinung" in ga v celoti objavljamo.

Ich will Landesrat Knafl seine Qualifikation als Sportler, Sportfunktionär oder zumindest Sportfan keineswegs strittig machen und nehme daher an, daß er zum Sportlerempfang in Achomitz nicht als Politiker erschienen war. Daß dem so ist, könnten auch seine Glückwunschschreiben an mich beweisen, allerdings weist der Briefkopf wiederum in Richtung Politik. Unbestritten war er jedoch Ehrengast in Vertretung von Lhstv. Bacher, auch wenn er sich schlicht als Teilnehmer bezeichnet. Ich überlasse es daher letztlich dem Leser unseren Ehrengast in Vertretung in die Kategorie Politik oder Sport einzureihen. Nun, die „Mißfallenskundgebung in Achomitz" wie der Landesrat sie bezeichnet, waren Pfiffe einiger ewig Gestriger, deren Gesellschaft ich, gut gemeint, auch Herrn Landesrat nicht empfehlen kann. Daß darunter ein ÖVP-Gemeinderat war, den ich persönlich schätze, bekräftigt wohl den Grundsatz, daß Ausnahmen die Regel bestätigen. Die Pfiffe könnte man wohl unter sportliche Betätigung einreihen, die sie zur Erinnerung der Medaillen erbracht haben.

Daß es der olympische Gedanke war, den die Pfeifer pflegten, wird wohl Landesrat Knafl weder als Sportler noch als Politiker behaupten. Jedenfalls haben die Pfeifer applaudiert, als ich ihnen erklärend in deutscher Sprache bescheinigte, daß sie den olympischen Gedanken mit Füßen treten, allerdings applaudierte auch Herr Landesrat, jedoch nicht als Beteiligter der Mißfallenskundgebung. Daß der Sportverein Achomitz, dessen Obmann ich seit Gründung vor 23 Jahren bin, durch seine einmaligen Erfolge schon seit Jahren in der Welt bekannt ist und Ansehen genießt, dürfte sich wohl schon herumgesprochen haben.

Die Eltern Schnabl haben dem Verein, und damit auch mir, beide Söhne, darunter den Olympiasieger, seit Kindheit anvertraut, da sie wußten, daß unser Sportverein immer und bei allen Gelegenheiten im olympischen Geist der gegenseitigen Achtung aller handelte. Es kommt daher auch nicht von ungefähr, daß Karl Schnabl als einziger Österreicher auf dem Siegerpodest unsere Bundeshymne mitgesungen hat. Ich habe nicht als Familiensprecher fungiert, obwohl unser Verein eine Sportfamilie ist und auch immer war, auch in Zeiten, wo es noch keine Empfänge und Medaillen gab. Es müßte jedoch Landesrat Knafl bekannt sein, falls er die Information tatsächlich vom Bürgermeister erhalten hat, daß die Familie Schnabl gegen die Rede in der zweiten Landessprache nichts einzuwenden hatte.

Achomitz lebt im Sport schon seit 23 Jahren im Geiste der Toleranz und der Zweisprachigkeit und bei großen Veranstaltungen der Dreisprachigkeit. Dies bewiesen begeisterte Briefe und Telegramme rein deutschsprachiger Sportler, die durch die Schule unseres Vereines gingen, aus aller Welt. Nicht zuletzt weist auch der Dank der Mutter des Olympiasiegers nach der Ansprache mit der Beteuerung, ich solle mich über Pfiffe nicht kränken, in diese Richtung und das ehrliche Dankeschön unseres Olympiasiegers.

ÖSV-Vizepräsident Nationalrat Hofrat Dr. Kerstnig hat als einer, der die Aufbauarbeit des SV Achomitz miterlebte, schärfstens gegen die „Olympiatrampler" Stellung bezogen. In seiner Schlußansprache und Laudatio erklärte Landeshauptmann Wagner im eigenen Namen und auch im Namen des Regierungskollegiums (meines Wissens gehört dazu auch Landesrat Knafl), daß er eine solche Vorgangsweise (Pfeifer) schärfstens verurteile und man endlich im Lande beide Sprachen zur Kenntnis nehmen müsse.

Beide Festansprachen wurden mit Applaus, auch seitens der Pfeifer, bedacht. Mit ihrem Inhalt dürfte auch Landesrat Knafl einverstanden gewesen sein. Wäre Landesrat Knafl mit meiner Vorgangsweise nicht zufrieden gewesen, so hätte er dies sowohl anläßlich des Empfanges in Achomitz wie auch in Fresach mir sagen müssen: ich hätte es ertragen.

Voll aber stimme ich mit Landesrat Knafl überein, daß sich ein Sportlerempfang nicht für politische bzw. volkstumspolitische Demonstrationen eignet. Sehr schön wäre es, wenn er dies auch in der Praxis beachten würde. Sein Leserbrief war kein Beweis in dieser Richtung.

IVAN CANKAR

Martin Kačur

Življenjepis idealista

PRVI DEL

I

Rosen in blaten je prišel Martin Kačur v poštno gostilnico.

„Ali pojde kmalu pošta v Zapolje?"

„Kmalu! Čez pol ure!" je odgovoril zaspani krčmar.

Kačur je sedel za mizo in si je naročil žganja in kruha. Veliko culo, ki jo je nosil na krepki gorjači preko rame, je vrgel na klop.

Ves njegov rdeči, zdravi obraz je bil še poln svežega jesenskega jutra, polne so ga bile njegove rosne, vesele oči. Dolgo romanje je imel za seboj, dvoje trdih uric; lic in obleke se je še držala rezka megla in temna zora.

Z velikim hrupom je stopil v gostilnico debel, postaren človek; že v septembru je bil oblečen v dolg, težak kožuh in črno kučmo je imel na glavi. Tolstoličen je bil in neobrit; gledal je osorno izpod košatih, osivelih obrvi. Krčmar ga je pozdravil s posebno spoštljivostjo in mu je prinesel žganja, gnjati in kruha.

„Kaj še ne bo Jerneja?"

„Bil je že tukaj, pa je šel na pošto."

Debeli gospod je popil in pojedel in se je ozrl na Kačurja. Razmotril mu je obraz, premeril mu je obleko in je spoznal, da je človek boljše sorte.

„Kam pa vi?"

„V Zapolje."

„Kaj pa boste tam?"

„Učitelj."

„Hm!"

Pogledal je Kačurja še bolj natanko in če bi Kačur ne imel rosnih oči, bi bil spoznal v pogledu debelega gospoda sočutje in škodoželjnost.

„Tudi jaz sem iz Zapolja!" je pripovedoval debeli gospod in si trebil zobe. „Zdravnik sem tam. Prokleto gnezdo je to, ni hujšega na svetu! Ne rečem nič: kraj je lep; da bi le ljudi ne bilo!"

Kačur se je nasmehnil.

„Vsi govore tako! Tudi jaz, če govorim o svojem rojstnem kraju, pravim: lep je, da bi le ljudi ne bilo! In vendar so tisti ljudje blagi in spoštovanja vredni in vsi ljudje so blagi!"

Zdravnik je zalučil zobotrebec na tla, uprl je komolca ob mizo in se je ozrl zelo osoren na Kačurja.

„In tak prihajate k nam?"

„Kakšen?" se je prestrašil Kačur.

„Tak tepec, ne zamerite! — Vsi ljudje so blagi! Boste kmalu videli, kako so blagi. — Nobeden človek na svetu ni blag, tudi vi ne tudi ne jaz! Pa kaj bi tisto! — Naravnost vam rečem, zato ker ste mlad in spodoben človek: bodite oprezni, oprezni, stokrat oprezni, in hinavski, hinavski, stokrat hinavski, ko pridete v Zapolje! Nič drugega vam ne rečem!"

„Bog vedi, kaj je tam doživel!" si je mislil Kačur in zanimal ga je debeli zdravnik.

„Zdaj ste me pogledali, prijatelj, na tak način, kakor gledajo dandanašnji mladi ljudje nas starce: ne pozna več ljudi, ne pozna več časa! Ampak, fant, stvar je drugačna! — Žganja, Jurij! — Drugačna je stvar! Ali si morete misliti, da sem bil že pred desetimi leti velik govornik na taborih? Da sem se boril za naše narodne pravice? Da sem bil zapisan v črnih bukvah politične policije? Ne? Seveda ne! Debel sem! Jaz pa vam rečem: videli boste tam ljudi, še bolj komodne, še bolj lene ljudi, ki so še veliko bolj debeli kakor jaz in ki niso bili zapisani nikoli v črnih bukvah, ki jih nobeden cesarsko-kraljevi postrani ne gleda in ki so vendar, Bogu se usmili, zaslužni in imenitni rodoljubi! Niso bili na taborih, bili so v kancelijah, in vendar bi se jim moral odkrivati dandanašnji, če bi hotel!"

Zdravnik je pljunil debelo na sredo izbe. Kačur pa se je smehljal veselo v svojem srcu: glej, staro rodoljubje, taboraško, naivno, nesebično.

„Pa vendar ste ostali tam, gospod!"

Zdravnik je pogledal jezno.

„Kje pa bi ostal? Kaj mislite, da je kje drugod kaj drugače? Če je potrebno, da živi človek v gnoju, je najbolje, da živi zmerom v istem gnoju. Zakaj vsak gnoj smrdi, najbolj pa od začetka; pozneje se ga človek privadi!"

„Veliko je izkusil!" je pomislil Kačur in skoro zasmilil se mu je zdravnik.

„Mlad ste še, v službo se napravljate — ali je v Zapolju vaša prva služba?"

„Druga je. V Kotlini sem bil prej, pa sem se nekaj sprl z županom in izjedel me je stran. Nič mi ni žal, prava kotlina je bila!"

„Tako! Z županom ste se sprli! — No, glejte, mlad ste še in naukov potreben. Zato vam rečem in zapomnite si dobro, če hočete živeti v miru z Zapoljci in z vsem svetom: ne sprite se nikoli z nikomer in če kdo poreče, da ima osel zeleno dlako, mu odgovorite: Pa še kako zeleno! — Nadalje: ne vtikajte se v stvari, ki vas nič ne brigajo! Ali ste tam, v tisti Kotlini narod izobraževali?"

„Poizkusil sem!" je zardel Kačur. „Zato sva se bila sprla z županom. In z župnikom tudi."

„Veste že torej iz izkušnje, da poučevanje naroda ni dobro in koristno opravilo. Ogibajte se ga torej, v Zapolju se ga še celo ogibajte, zakaj tam je ljudstvo pouka potrebno kakor nikjer drugod in lehko bi vas izkušnjavec zapeljal. Nevarno je, če se zameri človek županu, še bolj je nevarno, če se zameri župniku. Razžalite Boga in vam bo odpustil, razžalite župnika in prestavili vas bodo. Pustite torej ljudstvo na miru. Ali se ženite?"

„Ne!" se je začudil Kačur. Poslušal je zdravnika in bilo mu je, kakor da stoji v plohi.

„Ne ženite se nikoli in sploh se ogibajte ženskih kolikor najbolj mogoče; zakaj učitelj ste. Še navaden človek, kakor sem jaz, ima z ženskami bridke izkušnje — jaz sem namreč

Otrok in televizija

Ali res naredi televizija otroka živčnega? Kako dolgo sme otrok gledati televizijo? Ali je ves spored primeren za otroke? Ali vpliva televizija na otrokovo spanje in sanje?

Taka in podobna vprašanja zastavljajo starši svetovalcem in poznavalcem otrok. V vzgojni svetovalnici res večkrat srečamo otroke, ki so živčni delno tudi zavoljo nepravilnega gledanja televizije.

Mali zaslon in njegov bogati spored sta velika pridobitev sodobnega časa. Današnji otroci spoznajo po njem veliko več novega, kot smo mi nekoč. Njihova predstavljivost je bogata, več si zapomnijo, ker predmeti niso samo opisani, temveč naslikani in se vidijo.

Še bi lahko opisovali pozitivne učinke televizije, ki jih je veliko. Vendar naštejmo še nekaj škodljivih: predolgo gledanje sporeda otroka utruja, včasih ga sili k razmišljanju o pojavih, ki jih ni sposoben dojeti in ostane nezadovoljen in napet v svoji nepotešeni radovednosti. Pred spanjem TV preveč razburi otrokove duševne funkcije, da otrok ponoči slabo spi, preveč sanja in ostane utrujen še naslednji dan. Sčasoma postaja živčen, raztresen in neuspešen pri učenju pa tudi nestrpen, siten, težje vodljiv.

Da bo televizija otroku bolj koristila kot škodovala, moramo upoštevati nekatera pravila:

1. Otrok naj gleda samo njemu namenjeni spored, ki naj ne traja več kot dve uri s presledki. Predšolskega otroka omejimo na eno uro gledanja s presledki.

2. Otrok mora vsak večer v posteljo ob isti uri. Najprimernejši čas je 20. ura.

3. Zelo škodljivo je popuščati otroku še pet minut pa še pet minut ali ga končno odposlati med filmom ob 21. uri.

4. Ni dobro, če otrok mirno sedi in nepremično zre v zaslon. Bolje je, da se med gledanjem tudi malo premika, vmes pogleda še kaj drugega, pove kaj zanimivega, česar se spomni ob sporedu, ali pa kaj vpraša.

5. Odrasli moramo otroku z zgledom pokazati, da spored TV ni edina stvar, ki nas zanima, da so dnevne dolžnosti in hišni red neodložljivi in nespremenljivi.

6. Odnos očeta in matere do gledanja TV mora biti enak — skladen. Na otroka, na primer, zelo škodljivo vpliva, če oče vsak večer leži na kavču in na materino opozorilo sinu, češ da mora sedaj spat, odgovori: „Naj še malo gleda, samo še to mu pusti!"

7. Priporočljivo je, da se z otrokom pogovarjamo o tem, kar je videl. Le tako bomo ugotovili, kaj je razumel in kaj mu je treba še pojasniti.

Sklepamo lahko, da televizija otroku ne škoduje, če določimo pravo mero v času in primerno vsebino zanj. Spored TV naj bi bil le dodatna spodbuda za otrokovo aktivnost, ne pa vzrok, da se otrok poleni in pasivizira, kot pravimo.

Umetnost opravičevanja

Obstaja veliko združenj, ni pa enega: tistega, v katero bi se vpisali vsi tisti moški, ki se zavoljo „načel" ne opravičujejo, pa četudi so storili še takšno krivico. Takšno združenje bi imelo toliko članov kot vsa druga združenja skupaj.

Moški čutijo nekašno zavoro, ko bi se morali opravičiti zavoljo česa. Morda je to v tesni zvezi z njihovim občutkom za dostojanstvo. Morda gre za zaverovanost v lastno nezmotljivost. A če kljub obojemu vendarle ugotove, da so krivi in da bi se morali opravičevati zavoljo svojih dejanj — onemijo. Včasih gre za to, da pozabijo obvestiti ženo, da so povabili na večerjo nekaj prijateljev, včasih se zgodi, da se vrnejo s poslovnega sestanka z madeži ustnega rdečila na srajci, včasih po krivici užalijo ženo — skratka, vzrokov je veliko, čimveč jih je, tem težje moški odpre usta, da bi se opravičil.

Ko je Kristina rodila prvega otroka, je njen mož — prestrašen in zaskrbljen — vso noč pil konjak za konjakom. Ko se je naslednjega popoldneva otrok rodil, je ves radosten poklical svoje prijatelje, da bi skupaj z njimi proslavil ta dogodek. Potem je v omami alkoholnih hlapov odšel na obisk k svoji ženi v porodnišnico. Seveda je ni spoznal.

„Še do danes se mi ni opravičil," pravi Kristina, „najina hči pa šteje že tri leta!"

Ona razume, da je zanj spomin na tisti dogodek neprijeten, a vendar . . .

Moški ne znajo obsojati svojih dejanj. Opravičilo ni zgolj dejanje dostojnosti — kot zatrjujejo psihologi — temveč tudi izraz kritičnosti. To je ugotovitev, da smo storili nekaj napak.

Znani berlinski psiholog Werner Lescborn pravi:

„Ljudje, ki se bojijo opravičevanja, so dejansko zaskrbljeni za svoj položaj. Negotovi so in se bojijo — kot pravi ljudski pregovor — da jim bo ‚krona padla z glave'."

V to kategorijo sodi tisti mož, ki se šteje za vsevedneža. Ko podari ženi umetniško sliko, zabije naravnost v steno kaveljček in zatem vztrajno terja od nje, da obesi tja sliko. Ko mu žena svetuje, naj stori drugače, kar bi bilo bolje, zabrusi:

„Ne mešaj se v stvari, ki jih ne razumeš!"

Košček zidu, ki ga je izbil z žebljem, je bil tako velik kot melona.

Ali se je opravičil ženi? Sploh ne. Rekel ji je, da če bi bilo po njegovem, ne bi stanoval v tako slabo zgrajenem poslopju, pač pa v stari hiši s trdnimi izidovi. „Toda ti si — kot vedno — morala uveljaviti svojo voljo!"

Že leta 1788 v knjigi Stik z ljudmi je njen avtor zapisal:

„Najbolje spoznamo človekov značaj tedaj, ko nas ta človek užali." V tej knjigi je zapisan tudi tale stavek: „Če si komu storil kaj hudega, takoj popravi svojo napako!"

Nasvet je dober, včasih pa tudi neuporaben. Denimo v primeru zakonske dvojice, ki sedita v predverju imenitnega hotela.

„Ali si odvrgel pismo v nabiralnik?"

„Ne, nisem utegnil."

„Kaj, nisi utegnil? Čudno! Dovolj pa si utegnil uživati v plavalnem bazenu. Utegnil si tudi pred večerjo popiti v baru dva konjaka. Časa si imel na pretek tudi, da si utegnil tisti Italijanki dvigniti torbico, ki ji je padla po tleh!"

Obtoženec ni zanikal svojih dejanj. Šele ko je njegova žena končala s svojim pomembnim govorom, je rekel skozi zobe: „Pojdi k vragu!" Potem je vstal in odšel.

V določenem pomenu je bil ta zakonski mož dokaj hladnokrven; kakšen drug bi že zdavnaj izgubil potrpljenje. Ni se opravičil zavoljo pisma in ne zavoljo grobih pripomb. Toda tudi tisti, ki beleži še tako drobno napako, da bi potem celotni seznam žaljivk predložil v podpis partnerju, ki jih je zagrešil, nima moralne pravice za opravičilo.

Predvsem žene nikoli ne bi smele pozabiti dejstva, da moški silno težko izgovarjajo stavek: „Nisem mislil nič hudega . . ." Moški pa bi morali vedeti, da opravičilo ne pomeni ponižanja, temveč je le oblika stika med ljudmi, ki utrjuje in poglablja vezi.

Vedeti je le treba, kdaj se je treba opravičiti in kako.

Če bi obstajala kakšna navodila za opravičevanje, bi se glasila verjetno takole:

● Z opravičilom ne smemo oklevati — če kdo doživi šok, mu takoj ponudimo šilce konjaka, ne pa čez teden dni.

● Opravičevati se ne smemo „mlačno", ker zapušča to slab vtis.

● Z opravičili ne smemo skopariti, ker v tem primeru ne dosežejo svojega namena.

Moški niso nikoli v „nevarnosti", da bi se pretirano opravičevali, pač pa ravnajo prav nasprotno. Žene so tiste, ki so nagnjene k temu. Opravičujejo se nenehno, za sleherno malenkost, dokler človek ne dobi vrtoglavice od poslušanja.

Psihologi menijo, da trajno, skoraj avtomatsko opravičevanje kaže na nezadostno samozavest. Da bi prehitela morebitno kritiko svoje okolice, žena nenehno obsoja samo sebe. Dejansko pa si takšna žena želi v globini svoje duše velikega priznanja.

Poskusite!

GOVEDINA V PARADIŽNIKOVI OMAKI

½ kg puste govedine, 1 rezina suhe slanine, 1 debela čebula, 4 do 5 zrelih paradižnikov, 2 žlici olja, 1 dl rdečega vina, majaron, sol, poper.

Meso zrežemo na koščke, slanino na kocke. Čebulo na debelo sesekljamo. Na olju najprej malo precvremo slanino, dodamo čebulo in ko začne rahlo rumeniti, dodamo še meso. Pražimo, da dobi meso nekoliko zapečeno barvo. Prilijemo vino in dodamo začimbe. Kuhamo nekaj minut, nato dodamo olupljene paradižnike in dušimo vse skupaj približno še eno uro. Namesto testenin se k tej jedi poda tudi krompir, polenta, riž ali različni cmoki.

JAJČNIK S ČEBULO, PAPRIKO IN PARADIŽNIKI

7 dkg olja, 2 čebuli, 4 paprike, 4 paradižniki, 8 jajc, sol, poper.

Na olju najprej prepražimo na rezance narezano čebulo, ko se dobro napne, dodamo na tanke rezance narezano papriko, ko se tudi ta prepraži in upade, dodamo na rezine narezan olupljen, zrel toda ne mehak paradižnik. Pražimo tako dolgo, da izstopi maščoba, tedaj pa prilijemo posebej razžvrkljana soljena in popoprana jajca. Premešamo in pečemo, da jajca lepo zakrknejo. Jajčnik lahko pustimo v celem, še bolj okusen pa je, če ga raztrgamo z vilicami, da se dobro prepeče. Jed je zdrava, bogata z vitamini in rudninskimi solmi ter beljakovinami in jo s primerno solato prav lahko ponudimo za večerjo ali za malice.

POTRESEN MARELIČNI KOLAČ

60 dkg moke, 5 dkg sladkorja, 3 dkg masla, približno 2 dl mleka, 3 dkg kvasa, 1 jajce.

Potresanje: ¾ do 1 kg lepih marelic ali breskev, ki se ločijo od kosti, 10 do 15 dkg sladkorja, 10 dkg sesekljanih orehov, malo cimeta, 5 dkg moke, 5 dkg masla.

Umesimo kvašeno testo in ga denemo shajat. Vzhajanega razvaljamo in ga denemo za prst na debelo v dobro pomazan pekač. Ob robovih testa dvignemo, da sok iz sadja ne zateka. Okrog in okrog lahko v ta namen položimo tanek svaljek iz testa. Po testu razvrstimo na tanke krhlje narezano sadje, z lupino navzgor. Za potresanje zmešamo cimet, maslo, moko in zmlete orehe in z rokami svaljkamo kot npr. za usukan močnik. Ko se narede lepi fini svaljki, jih enakomerno potresemo po sadju in spečemo. Lahko tudi nekoliko pokapljamo s stopljenim maslom, ker je sladica bolj sočna.

Žolčni kamni

Tistim, ki jih mučijo žolčni kamni, nekateri priporočajo, naj pijejo čaj z meto. Kaj pravi medicina k temu?

V tem nasvetu je zrno resnice, vendar je meta in ne čaj tista, ki utegne imeti dobrodejni učinek. Meta ima namreč metino olje, to je eno izmed etilnih olj, katerih zdravilne lastnosti poznajo že stoletja. Moderne analize so v njih odkrile vrsto elementov, kot mentol in kafro, ki v nekaterih organih povzročajo olajšanje, jih razkužijo, predvsem jetra in žolč. Dognali so, da metino olje lahko fiksira in razkroji kolesterol. Žolčni kamni pa, ki se pojavijo nasplošno po 40. letu in so 5-krat pogostnejši pri ženskah kot pri moških, imajo pogosto za vzrok preveliko ali premajhno asimilacijo kolesterola. In čeprav je nemogoče, da bi tudi litri čaja z meto raztopili že razvite žolčne kamne, ta pijača vendarle utegne imeti preventivni učinek, ki ga ne kaže zanemarjati.

Za primere, ko gre za že razvite kamne, nemški zdravniki čedalje bolj prakticirajo kuro z rastlinskim oljem, ki traja samo en dan. Bolnik zjutraj na tešče spije 200 do 300 cm^3 olivnega olja ali olja zemeljskih oreškov. Potem mora ležati 3 do 10 ur na desnem boku s toplimi obkladki na mestu žolčnega mehurja. Po osmih urah dobi še eno do tri žlice ricinusovega olja. Statistika, ki se nanaša na 236 bolnikov je pokazala naslednje: 144 (61 %) jih je izločilo žolčne kamne že po prvi kuri, 22 (9 %) po drugi, 7 (3 %) po tretji, 16 (7 %) jih je moralo na operacijo, 47 (20 odst.) bolnikom so ostali kamni, a so vsaj nehali trpeti.

oženjen — učitelju, ki se ženi, pa bi bilo bolje, da bi si obesil mlinski kamen okoli vratu ter se potopil v globočino morja. Zatorej: ne ženite se! — Ali ste pevec?"

„Sem."

„Ne prepevajte nikoli, razen v cerkvi, in še tam ne preveč na glas, ker bi Zapoljci rekli, da ste bahač. Ne prepevajte v krčmi, ker poreko, da ste pijanec; ne v društvu, ker poreko, da ščujete ljudstvo, tudi ne v svoji izbi, ker poreko, da ste norec. Ne zahajajte preveč v družbo; rekli bi, da ste veseljak in lahkomiselnež; tudi se je preveč ne izogibajte; rekli bi, da ste potuhnjenec. — Ali imate kakšno politično prepričanje?"

„Imam ga!"

„Skrijte ga v najbolj skriti kot svojega srca! — Zakaj laž je greh samo takrat, kadar nič ne koristi. Če vam je izbirati med lažjo in med resnico in vas nobeno nič ne stane, odločite se za resnico, zakaj toliko laže se boste ob potrebi zlagali. Ne bodite svojeglavni, posebno ne v svojem političnem prepričevanju! Kadar se vam zdi koristno, da izpremenite to prepričanje, citirajte Tugomera: Trd bodi in tako dalje — in noben ne bo zapazil izpremembe. V slučaju, da kdo zapazi vaše drugo lice, recite, da se razvijate z duhom časa. In če vam zaradi tega kdo očita, da ste omahljivec, koristolovec in slepar, odgovorite: Zabavljati je lehko, delovati je težje. In zapomnite si dobro: nobeden človek ne deluje zase, temveč vsakdo za narod. Spoštujte prepričanje svojega bližnjega, zakaj lehko bi vam kdaj koristil. Ali ste pesnik?"

„Tudi pesmi sem že zlagal," je odgovoril Kačur in je pogledal na mizo.

„Ne zlagajte pesmi, izgubili boste kredit. In ker govoriva o pesmih, je še potreba, da govoriva o pijači. Ne mislite, da morate piti, če ste rodoljub; tudi trezni ljudje so že postali poslanci. Ali ste si zapomnili vse te nauke?"

„Zapomnil!" se je zasmejal Kačur.

„In če ste si vse zapomnili in če se boste ravnali po njih, vam bo vendar še težko na svetu. Prišel bi lehko sam Bog med ljudi, posebno med Zapoljce, in bi ne mogel izhajati; če ne drugega, bi mu oponašali njegovo božanstvo."

„Ali je govoril resno, ali se je šalil? Grenak je; Bog vedi, kaj vse je doživel!" je premišljeval Kačur. „Hudoben človek ni in tudi nesrečen ne more biti; predebel je in jed mu gre v slast!"

„Zdaj pa le gor!" je zaklical v krčmo postiljon, dolg, koščen, rdečenos starec.

„To je naš novi učitelj!" je predstavil zdravnik Kačurja. Postiljon se je ozrl postrani nanj in ga je premeril z urnim, strogim pogledom.

„Mlad je še gospod, in majhen je! Zmerom sem rekel, da bi učitelj ne smel biti mlad in tudi majhen ne!"

Zdravnik in učitelj sta zlezla v voz, ki je bil tesan, nizek in ves zapažen z zaboji in zavoji. Postiljon je švrknil po konjih, voz se je zazibal in je zaškripal; Kačur je odprl okno in je gledal z veselim srcem po rosni jutranji pokrajini.

Pot se je vila ob strmih, gozdatih holmih, na desno pa se je razprostirala ravan; megle, dolge in tanke, kakor pajčolani, so se vlačile leno po njej, raztrgale so se časih in zasvetila so se polja, prikazalo se je nebo. Časih se je vzdignil nenadoma iz megle, sredi gladke ravni, visok jagned in je takaj utonil. Prikazala se je vas ob poti, dvoje, troje hiš; Kačurju so se zdele nenavadno bele in prazniške.

„Tako lepih vasi še nisem videl; hiše se svetijo kakor v nedeljo, če sije sonce in zvoni k večernicam!"

Zdravnik se je ozrl zlovoljno.

„Videli jih boste čez mesec dni ali dva in tako umazane bodo, kakor so vse na svetu!"

„Bog mu odpusti črnogledje!" se je nasmehnil Kačur. „Če bi bil vražen, bi mislil, da mi ga je bil sam Bog poslal na pot kakor hudo zdelo!"

Voz je prišel mimo starinskega gradu; na obeh straneh gradu se je razprostiral velik vrt; ob vrtu je šumela voda, peneča in pršeča se je izvila izpod visoke skale nad cesto; tik poti je stala pod košatim kostanjem odprta lopa, bršljan je zastiral okna in je visel nad durmi; v lopi je sedelo mlado dekle v rdeči bluzi, okrenilo se je in Kačur je videl, kakor v hipnem snu, bel obraz in dvoje črnih, velikih oči. Od starinskega grada se je vzdignila jata kričečih ptic, voz se je zibal dalje in odprla se je svobodna, prostrana ravan.

Kačur je zavzdihnil.

„To je Bistra!" je pripovedoval zdravnik. „Skoro bi človek rekel, da je lepa vas. Ampak če se ne mislite ženiti, in rekel sem vam že, da ni potreba, tedaj nikar ne hodite sem!"

„Kaj je toliko lepih deklet tukaj?"

„Silno!"

Kačur je mislil na starinski grad, na odprto lopo, na bršljan in na rdečo bluzo in mehko mu je bilo pri srcu.

Voz je zavil na široko belo cesto; tiha, zelena voda, pol skrita pod starimi vrbami, se je prikazala ob poti. Sonce je zasijalo izza megle in v živem svežem blesku se je zasvetilo Zapolje onstran reke, pod daljnim holmom. Malo mestece, vasi podobno, je stremilo iz polja, iz ravni, na položna brda; in više, visoko pod nebom, v ogromnem tihem polkrogu, so gledali v ravan visoki gozdovi.

„Tam je Zapolje!" se je ozrl zdravnik malomarno in je pokazal z mezincem.

Kačur je molčal in strmel. Ob lepoti, ki so jo gledale njegove oči, so se vzpele njegove misli, že prej visoke in vesele, do neba; in vztrepetal je v prazniškem pričakovanju. Čutil je, kako je zrasla njegova moč, kako se je napelo v njem življenje, bujno cvetoče, glasno šumeče v prihodnost.

Debeli zdravnik je videl njegova zardela lica in njegove žareče oči in mu je položil roko na ramo.

„Mladi gospod, nikar se ne jezite, če so bili moji nauki nekoliko preprosti. Ampak verjemite, da so bili pošteni in da bi vam nič ne škodovalo, če bi se ravnali po njih. Zdaj vidim, na obrazu vam poznam, da se ne boste ravnali po njih. Zato vam rečem to-le: skrbite zase, najprej in zmerom zase, drugi bodo že opravili po svoje. In če mislite, da morate na vsak način pomagati svojemu bližnjemu, tedaj mu pomagajte brez trušča in brez slovesnosti; manj vam bo škodovalo.

(Nadaljevanje v prihodnji številki)

ALBINA LÜK

Šolstvo na narodnostno mešanem območju v Prekmurju

(Nadaljevanje iz zadnje številke)

Iz osnovnih načel o enakopravnosti narodnih manjšin v SFRJ je izhajalo, da je mogoče dejansko enakopravnost doseči le s sistematično vzgojo, da je na stičnih jezikovnih območjih, kjer živijo pripadniki manjšine skupaj s pripadniki slovenskega naroda naravno, da pripadniki obeh narodnostnih skupnosti poznajo oba jezika, še posebej, ker je le na takšnem obojestranskem poznavanju obeh jezikov mogoče zasnovati in uresničiti institucionalno dvojezičnost na narodnostno mešanem območju, to pomeni dati obema jezikoma veljavo uradnih jezikov v poslovanju družbeno političnih ustanov, v administraciji, na sodiščih, v javnih ustanovah, delovnih organizacijah itd. Iz takšnih izhodišč in pa predvsem iz zavesti, da si morajo pripadniki večinskega naroda tudi s konkretnimi dejanji prizadevati, da bo narodna manjšina imela že v izhodiščih enakopravne možnosti za svoj razvoj, je izšla pobuda, da naj se tudi oni seznanijo z jezikom svojega soseda, prijatelja, sodelavca na delovnem mestu. S takšnimi cilji pred očmi je bil v šolskem letu 1959/60 uveden v slovenske šole na območjih, kjer skupaj živijo Slovenci in Italijani, v vse razrede osnovne šole italijanski jezik. Otroci slovenske narodnosti naj bi si v času šolanja pridobili tolikšno znanje italijanskega jezika, da bi ga lahko uspešno uporabljali v vsakdanjem življenju. Dvojezičnega pouka na obalnem območju ni bilo mogoče uvesti, ker je organizacija pouka za italijansko narodnost izhajala iz mednarodnih določb. Na narodnostno mešanem območju v Prekmurju pa ovir za uvedbo dvojezičnega šolstva ni bilo, nasprotno, v prid ustanavljanju dvojezičnih šol so govorili tako pedagoški, vzgojni kakor tudi politični razlogi. Položaj je bil namreč takšen, da je posebna madžarska in slovenska šola razcepila skupnost, ki so jo otroci obeh narodnosti izoblikovali v vrtcu. Namesto da bi s skupno vzgojo nadaljevali in osnove poznavanja obeh jezikov, to se pravi osnove dvojezičnosti, ki so si jih otroci pridobili spontano v skupni igri, razvijali z nadaljnjim organiziranim delom, je šola učence porazdelila po narodnosti in s tem odložila oziroma zamudila dva pomembna dejavnika: najugodnejši čas za učenje jezikov in pa možnost kontinuirane vzgoje k sožitju med narodi s pomočjo vsakdanjega skupnega šolskega dela in izvenšolske dejavnosti.

Zglede za uvajanje dvojezičnega pouka so pedagoški delavci prevzeli iz izkušenj v Švici in po dvojezični šoli na Koroškem, kakor je bila urejena po odloku iz leta 1945. Vendar so ti zgledi nudili le splošen okvir, ki ga je bilo treba vsebinsko zapolniti in metodološko izgraditi. Na osnovi obsežnih širših priprav javnosti na novo organizacijo pouka ter strokovnih posvetovanj o najprimernejših metodskih in didaktičnih prijemih pri dvojezičnem pouku je bil v šolskem letu 1958/59 uveden dvojezični pouk oziroma prehodne oblike takšnega pouka v večini prvih razredov osnovnih šol na narodnostno mešanem območju v Prekmurju. Osnovne značilnosti dvojezične šole so: učenci madžarske in slovenske narodnosti se šolajo skupaj v skupnih razredih. Idealno razmerje med učenci obeh narodnosti bi bilo 50:50. Slovenski in madžarski jezik sta učna jezika pri vseh predmetih, hkrati pa sta oba jezika tudi učna predmeta, ki se poučujeta na osnovi navodil v učnem načrtu in v predmetniku določenih ur.

19. aprila 1962 je dvojezična šola dobila normativno potrditev v Zakonu o dvojezičnih šolah in šolah z učnim jezikom narodnostnih manjšin v Ljudski republiki Sloveniji (Uradni list LRS, št. 13, 19. april 1962). V 3. členu so opredeljeni naslednji dodatni cilji, h katerim naj ob doseganju splošnih vzgojnih in izobraževalnih smotrov prispevajo dvojezične šole in šole z učnim jezikom narodne manjšine. Ti cilji so:

— svobodna raba in popolna enakopravnost jezika narodne manjšine z jeziki jugoslovanskih narodov,
— spoznavanje kulture narodnih manjšin in njihovega matičnega naroda,
— organski razvoj narodne manjšine v duhu enakopravnosti in bratstva naših narodov z narodnimi manjšinami,
— takšni odnosi v šoli, da so narodne manjšine element prijateljskega zbližanja med sosednimi narodi in državami in vzpodbude za tvorno mednarodno sožitje.

Dvojezične šole označuje Zakon kot del šolskega sistema in v 5. členu opredeljuje, v katerih šolskih okoliših se ustanovijo. 7. člen Zakona nalaga, da se v dvojezično šolo vpišejo učenci, ki živijo v njenem šolskem okolišu, ne glede na narodnostno pripadnost. 8. člen Zakona narekuje takšno organizacijo pouka, da si učenci pridobijo enakovredno znanje obeh jezikov in da se enakovredno seznanijo z glavnimi pridobitvami zgodovine in kulture obeh narodov. Na osnovi 17. člena mora učni načrt za dvojezične šole upoštevati posebnosti kulture naroda, h kateremu pripada narodna manjšina in ne sme motiti narodnostnega čuta učencev.

V smislu duha in določil Ustave Socialistične Republike Slovenije iz leta 1963 in ob upoštevanju dotedanjega razvoja dvojezičnega šolstva je bilo besedilo Zakona iz leta 1962 spremenjeno in dopolnjeno v Zakonu o šolah z italijanskim oziroma madžarskim učnim jezikom in o dvojezičnih šolah v SR Sloveniji iz leta 1965 (Uradni list SRS, št. 7, 25. februar 1965). Ta zakon našteva v 10. členu dvojezične šole s slovenskim in madžarskim učnim jezikom in ob tem že upošteva dvojezične zavode za predšolsko vzgojo (trije centralni in 2 dislocirana oddelka) poleg osnovnih šol. Vzgojnoizobraževalnih in dodatnih smotrov ter organizacije pouka Zakon iz leta 1965 ne spreminja. Posebnega pomena za nemoteno delovanje dvojezičnih šol je 10. člen Zakona iz leta 1965 oziroma 20. člen Zakona iz leta 1962, ki obvezuje SR Slovenijo, da s svojimi sredstvi pokrije razliko, v kolikor izdatki šol, ki se v njih vzgajajo in izobražujejo pripadniki italijanske oziroma madžarske narodnosti, presegajo raven izdatkov za ustrezno vrsto drugih šol v isti občini.

Večina staršev obeh narodnosti, predvsem pa učitelji, so novo obliko pouka z zadovoljstvom sprejeli. Med tistimi, ki se s konceptom dvojezičnega šolstva najdlje niso mogli sprijazniti, so bili predvsem nekateri starši, ki so se na narodnostno mešano območje preselili, nekateri starši v pretežno slovenskih vaseh in pa več slovenskih staršev v sami Lendavi. Ti so izražali pomisleke proti dvojezičnemu šolstvu v prvi vrsti iz bojazni, da bodo otroci v dvojezičnih šolah preobremenjeni.

Kakor je bilo uvajanje dvojezičnega pouka postopno, tako so se postopno izgrajevali tudi didaktični in metodijski prijemi. Vzorca, ki bi ga bilo mogoče posneti, ni bilo. Ko so učenci, ki so se v šolskem letu 1958/59 vpisali v prvi razred dvojezične šole, dosegli v šolskem letu 1963/64 peti razred, so strokovnjaki Zavoda za pedagoško službo v Murski Soboti in Zavoda za napredek šolstva SRS v Ljubljani izdelali na osnovi v petih letih pridobljenih izkušenj učni načrt in predmetnik. Če upoštevamo, da je začela dvojezična šola brez konkretnega vzora, takorekoč brez vsake orientacije, kaže njen razvoj in stopnja, ki jo je dosegla do leta 1966/67, ko je prva generacija učencev zaključevala šolanje, na veliko prizadevanje pedagoških delavcev in zavzetost družbenopolitičnih faktorjev. Učni načrt, ki je nastal postopoma, kakor so postopoma nadaljevali šolanje učenci, ki so se vpisali v dvojezično šolo leta 1958/59, je bil toliko preverjen, da ga je bilo mogoče sprejeti na način, kakor za vse druge šole v Sloveniji. Glede na učnovzgojne smotre se učni načrt za dvojezične šole ne razlikuje od učnega načrta za slovenske šole. Ker pa je posebnost pouka, da se pri njem uporabljata dva učna jezika in sta oba učna jezika tudi posebna učna predmeta, je bilo treba učni fond ur pri nekaterih predmetih zmanjšati. Po drugi strani pa je pri drugih učnih predmetih, posebno pri družbenih, učni fond časovno razširjen zaradi razširitve snovi. Dodana so namreč poglavja iz zgodovine in zemljepisa madžarskega naroda in njegove kulturne, predvsem glasbene ustvarjalnosti. To naj pri madžarskih otrocih ohranja narodnostno zavest, pri učencih slovenske narodnosti pa naj seznanjanje z zgodovino in kulturnimi stvaritvami madžarskega naroda vzbuja spoštovanje do teh vrednot in tako prispeva k zbližanju med obema narodnostnima skupinama na tem območju. Ta poglavja so v pouk vključena tako, da se obravnavajo hkrati s prikazom adekvatnih poglavij iz slovenske zgodovinke oziroma kulturne ustvarjalnosti. Spremembe v časovni razporeditvi, razširitvi ali skrčenju obsega učne snovi pri posameznih predmetih, so opravljene tako, da prilagojen učni načrt in predmetnik omogočata uresničitev enega od bistvenih smotrov dvojezične šole in sicer, da omogoča absolventom enakopravno vključevanje v slovenske srednje šole.

Učni načrt iz leta 1967 je potrdil dotedanje delo učiteljev in pridobljene izkušnje tako, da je v prvih treh razredih predpisal težišče dela na pogovornem načinu poučevanja ob uporabi obeh jezikov. Učenci se navajajo na oba jezika, pisati in čitati se v prvem razredu naučijo vsak v svojem materinem jeziku, v drugem razredu pa se opismenijo v drugem jeziku. Učno snov podaja učitelj po učnih enotah v obeh jezikih. V tretjem razredu imajo učenci predvidoma že toliko bogato dvojezično osnovo, da lahko pri prehajanju na predmetno stopnjo v četrtem in petem razredu spremljajo razlago v enem ali drugem jeziku. Učitelj mora ob tem seveda preverjati, ali so učenci razlago razumeli. Elementi učne ure so torej sestavljeni tako, da poteka podajanje snovi v enem, preverjanje pa v drugem jeziku. Osnovni namen takšne menjave učnih jezikov od ure do ure je, da si učenci osvojijo pri vsakem predmetu terminologijo v obeh jezikih in da snov popolnoma dojemajo. Na predmetni stopnji, to je v šestem, sedmem in osmem razredu, se ta dosledni dvojezični pristop k podajanju in preverjanju učne snovi prevesi tako, da se poučujejo določeni predmeti v slovenskem jeziku, drugi pa v madžarskem jeziku. Nematerin jezik se ob tem uporablja toliko, da si učenci lahko osvojijo določeno terminologijo. Na predmetni stopnji postane slovenščina učni jezik pri večini predmetov, ob čemer je podana madžarska terminologija. Madžarščina nastopa kot učni jezik predvsem pri predmetih, ki obravnavajo madžarsko zgodovino, kulturo in zemljepis. Takšno razmerje obeh jezikov pri podajanju učne snovi izhaja predvsem iz že omenjenega načela, da naj dvojezična šola omogoči učencem nemoteno nadaljevanje šolanja na srednjih šolah s slovenskim učnim jezikom.

Predmetnik in učni načrt sta bila v skladu s splošnimi učnovzgojnimi smotri, ki so veljali za osnovno šolo s slovenskim učnim jezikom, vendar sta za uspešno izpolnitev zahtevala vsestransko najugodnejše delovne pogoje in sicer:

— omrežje predšolskih vzgojnih ustanov, v katerih si otroci pridobijo dvojezično osnovo, naj v celoti pokriva področje dvojezičnih šol.
— učiteljski kader mora biti usposobljen za pouk v slovenskem in madžarskem jeziku
— zagotoviti je treba dvojezične učbenike in priročnike za učitelje
— učni prostori, oprema in učila morajo biti sodobni in prilagojeni posebnim zahtevam dvojezičnega pouka
— v razredu ne sme biti več kot 25 učencev, idealno razmerje 50:50
— organizacija šolskih okoliševnaj bo takšna, da v skladu z zahtevami reformirane šole in dvojezičnega pouka ne bo kombiniranega pouka na višji stopnji, to je pri predmetnem pouku
— dvojezično šolstvo zahteva načrtno in strokovno proučevanje, dobro prosvetno pedagoško službo in eksperimentalne oddelke.

Kljub temu, da je bilo vloženih ogromno naporov in so bili doseženi lepi uspehi, je bilo zaradi vrste problemov in neugodnih okoliščin že ob samem startu dvojezične šole nemogoče izpolniti vse optimalne pogoje, ki jih je predvideval učni načrt za popolno uresničitev smotrov dvojezične šole. Pri uvajanju dvojezičnega šolstva so namreč pomanjkljivosti, ki jih občuti naš celotni šolski sistem, še posebej prihajale do izraza. Vendar je prav ta šola uspela neugodno dediščino iz preteklosti zaradi posebne motivacije prej in bolj sistematično reševati, kot se je to dogajalo v drugih šolskih okoliših v Prekmurju, izven dvojezičnega območja. Zato pa je ob prizadevanju prosvetnopedagoških delavcev in družbenopolitičnih organizacij na območju samem in ob materialni pomoči republike Slovenije v desetletnem obdobju iz množice šol na področju obeh občin, kjer je prej veljalo pravilo „vsaka vas svojo šolo“, ob upoštevanju določil šolske reforme in načelnih izhodišč o dvojezični šoli izraslo 16 šol, od tega 8 popolnih z vsemi oddelki in 8 podružničnih šol od 1—3 oziroma 4. razreda. Te šole je v šolskem letu 1969/70 obiskovalo 2104 učencev (1059 Slovencev in 1045 Madžarov). V istem šolskem letu je bilo na teh šolah 100 samostojnih oddelkov, ki jih je obiskovalo 1876 učencev t. j. 89,2 % in 13 kombiniranih oddelkov z 228 učenci ali 10,8 %. Večina kombiniranih oddelkov je bila v šolah na narodnostno mešanem območju Murske Sobote, kjer je bilo zaradi raztresenosti vasi po hribovitem terenu in slabih prometnih poti najteže opraviti centralizacijo šol. Šele danes smo prišli do tega, da bomo na terenu, ki zajema le 147 šolobveznih otrok, ustanovili eno centralno šolo.

V šolskem letu 1969/70 so bile potrebe po številu učnega kadra v dvojezičnih šolah v pretežni meri zadovoljene, saj je manjkalo le 5 prosvetnih delavcev. Vendar pa je bila glede na kvalifikacijo kadrovska struktura dokaj neustrezna. Učiteljev za razredni pouk je bilo dovolj, za 47 učiteljev celo ni bilo delovnega mesta, ki bi ustrezalo njihovi izobrazbi. Vendar bi dvojezične šole potrebovale še 32 predmetnih učiteljev. Ob tem je spet treba dodati, da so se s podobnimi problemi ubadale tudi ostale šole v Prekmurju. Narodnostna struktura učiteljev v dvojezičnih šolah je bila ustrezna, vendar se je vseskozi pojavljal problem obvladanja obeh jezikov. Učitelji so se jezikovno in strokovno usposabljali na Učiteljišču v Murski Soboti, kasneje pa je prevzel nalogo usposabljanja učiteljev v madžarskem jeziku Lektorat pri Pedagoški akademiji v Mariboru. Poleg tega se učitelji jezikovno izobražujejo še na Madžarskem v okviru programa kulturno-prosvetnega sodelovanja. Odprto pa ostaja slej ko prej vprašanje seznanjanja in usposabljanja učnega kadra z metodiko in drugimi didaktičnimi posebnostmi pri dvojezičnem pouku s sodobnimi metodami pri pouku drugega jezika, čeprav obstajajo prizadevanja, da bi učiteljem vsaj približali to problematiko.

Kar zadeva omrežje predšolskih vzgojnih ustanov, ki naj pokriva celotno področje dvojezičnih šol in daje otrokom s svojim delom osnove dvojezičnosti, je v šolskem letu 1969/70 delovalo 8 vrtcev, ki jih je obiskovalo 350 otrok, 212 Madžarov in 132 Slovencev. Otroke je v vrtcih vzgajalo 17 vzgojiteljic, od teh 9 Slovenk in 7 Madžark. Strokovni izpit jih je imelo 7.

Zagotovitev ustreznih dvojezičnih učbenikov in pa priročnikov za učitelje je pomenila posebno težavno nalogo, ki so se je pedagoški delavci od vsega začetka zavedali in vložili v njeno izpolnjevanje veliko truda; vendar je vprašanje učbenikov in priročnikov za dvojezične šole še do danes med nalogami, ki jih je treba reševati.

Najpopolnejše pogoje za delo z vidika učnih prostorov, opreme in učil so v tem obdobju imele in imajo še danes dvojezične šole v lendavski občini, predvsem dvojezična šola v sami Lendavi, medtem ko se je za ureditev sodobne centralne šole s sodobno opremo in učnimi pripomočki prav sedaj z vso vnemo zavzela Samoupravna interesna skupnost madžarske narodnosti v murskosoboški občini.

Kot eden od optimalnih delovnih pogojev je za uspešno delo dvojezičnih šol v učnem načrtu iz l. 1967 navedeno načrtno in strokovno spremljanje in proučevanje, dobra prosvetno pedagoška služba in eksperimentalni oddelki. Treba je reči, da je prav na področju proučevanja in strokovnega spremljanja obstajala do šolskega leta 1969/70 občutna vrzel. To nalogo so bolj ali manj uspešno opravljali že itak prezaposleni strokovnjaki Zavoda za šolstvo v Murski Soboti v sodelovanju z republiškim zavodom, ki so preverjali učne rezultate in spremljali uspehe učencev, ki so iz dvojezične šole izšli in nadaljevali šolanje na slovenskih srednjih šolah.

Podatke iz šolskega leta 1969/70 sem vzela za ilustracijo zato, ker so se prav v tem obdobju odpori in nerazumevanja, ki so bili prisotni že ob uvajanju dvojezičnega šolstva razmahnili do tolikšne mere, da je Ustavno sodišče SRS odločalo o tem ali je Zakon o dvojezičnem šolstvu v skladu z Ustavo. Poleg odporov proti dvojezičnemu šolstvu, ki so bili zasnovani na neracionalnih motivih in so se hranili predvsem z obujanjem spominov na dogajanja iz neljube preteklosti, se je med kritiki dvojezičnega šolstva oglasilo tudi veliko zdravih glasov. Ti so svoje pripombe zasnovali predvsem na objektivnih pomanjkljivostih dvojezičnih šol. Opozarjali so predvsem, da dvojezične šole nimajo optimalnih pogojev za delo, kakor izhajajo iz učnega načrta in Zakona, da to ovira uspešno delo in da so posamezna določila Zakona pomanjkljiva.

Ustavno sodišče SRS je uvedlo postopek za preučitev razmer na dvojezičnih šolah in je na osnovi temeljite vsestranske strokovne analize odločilo, da Zakon o šolah z italijanskim oz. madžarskim učnim jezikom in dvojezičnih šolah v Socialistični republiki Sloveniji ni v nasprotju z Ustavo SRS, hkrati pa je opozorilo Republiško Skupščino, da obstojajo v samem zakonu določene pomanjkljivosti in da razmere na vseh dvojezičnih šolah ne zadovoljujejo.

Danes lahko ugotovimo, da je dvojezično šolstvo v Prekmurju doživelo nekatere vsebinske spremembe. Te je nakazal že Zakon o vzgojno izobraževalnih organizacijah z italijanskim oziroma madžarskim jezikom in o dvojezičnih vzgojnoizobraževalnih ustanovah iz leta 1972 (Uradni list SRS, št. 31, 24. julija 1972), ki spreminja in dopolnjuje zakon iz leta 1965. Predvsem je doživelo bistveno spremembo določilo 13. člena zakona iz leta 1965 o znanju obeh jezikov, ki si ga naj pridobijo učenci v dvojezični šoli. To določilo se v sedanjem 7. členu zakona glasi: „Pouk v dvojezičnih vzgojnoizobraževalnih organizacijah mora biti organiziran tako, da se učenci naučijo svoj materin jezik in si pridobijo znanje jezika drugega naroda ter se seznanijo z glavnimi pridobitvami zgodovine in kulture obeh narodov v skladu s smotri, ki jih določa učni načrt. S predmetnikom in učnim načrtom teh vzgojnoizobraževalnih organizacij se določa, katera snov se poučuje v obeh jezikih in katera samo v enem ali drugem jeziku.“ V učnem načrtu za dvojezične osnovne šole s slovenskim in madžarskim učnim jezikom, ki ga je konec leta 1974 predpisal Strokovni svet za vzgojo in izobraževanje SR Slovenije, je v navodilih in smotrih upoštevano določilo tega člena zakona. Ob tem 3. točka navodil v učnem načrtu uvaja pomembno vsebinsko novost: ob notranji jezikovni diferenciaciji pouka ter demokratizaciji ocenjevanja in napredovanja učencev je potrebno upoštevati načelo, da je dvojezična šola dolžna nuditi možnosti večstranskega jezikovnega razvoja učenca, nima pa pravice učenca siliti, po kateri poti naj se jezikovno posamezni učenec bolj razvija. Odločilne so: pedago-

(Dalje na 8. strani)

7. Koroški kulturni dnevi v Celovcu

ŠPORTNI VESTNIK

● Ob začetku nogometnega prvenstva četrti derbi med SAK in Selami

V nedeljo 21. marca se bo pričelo težko pričakovano nogometno prvenstvo 2. koroškega E razreda. Ljubitelji slovenskega športa bodo prišli na svoj račun že v prvem kolu spomladanskega nogometnega prvenstva, saj si bosta prav ob vigredni prvi predstavi stala nasproti slovenska zastopnika 2. E razreda Slovenski atletski klub in ŠD Sele. Četrti derbi med SAKom in Selami se bo pričel v nedeljo ob 13. uri na Koschatovem igrišču. Pričakovati je treba zagrižen boj obeh enajsteric. SAK bo na vsak način skušal zapustiti polje z zmago, če hoče slej ko prej tekmovati z enajsterico iz Poreč za prvo mesto, Selani pa bodo skušali svojo dobro pozicijo v lestvici utrditi. Lanskoletni derbi med omenjenima ekipama se je v Selah končal z remijem 2:2, potem ko je SAK vodil ob polčasu že z dvema zadetkoma. Kot je znano, veljajo ob derbijih „posebna pravila", izrednega favorita ni, boji pa so privlačni zaradi borbenosti in ostrine.

Obe ekipi sta se v svojem pripravljalnem času skrbno pripravili za nedeljski spopad. Slovenski atletski klub je igral z ligaškima klubom iz Sinče vasi in Dobrle vasi. Obakrat je SAK nastopil z nepopolnim moštvom, v Sinči vasi je tekmo dobil z 1:0, v Dobrli vasi pa je sledil poraz 0:2.

Nogometaši iz Sel pa so se pripravljali za vigredno prvenstvo od srede januarja naprej, odigrali pa so treninško tekmo v Šmihelu pri Pliberku in remizirali 4:4 (2:2). Obe ekipi sta torej dobro pripravljeni in obeta se zanimiv spopad.

Svojo prvo spomladansko predstavo pa bodo imeli v nedeljo tudi mladinci Slovenskega atletskega kluba. Drugouvrščeni SAK bo imel ob 11.30 uri na Koschatovem igrišču za nasprotnika ekipo iz Pokrč/Poggersdorf. Mladincem SAK nasprotnik ne bo delal preveč preglavic, saj so imeli pod vodstvom trenerja Walterja Gutovnika v semestralnih počitnicah treninški camp.

● Kadar gre za dober rezultat so športniki iz Slovenije povpraševani

27. in 28. marca se bodo v Schwazu na Tirolskem potegovale v kvalifikacijskih tekmah najboljše deželne rokometne ekipe za vstop v državno rokometno ligo. Razen Gradiščanske in Predarlske bodo na Tirolskem zastopane vse ostale avstrijske dežele. Potem ko je lansko leto le za las zamudil nastop za kvalifikacijske tekme (kvalificirala se je celovška rokometna ekipa SVVW-SG-Wurth-Sauna), je letos uspel podvig rokometnemu klubu HCK, ki je postal deželni ligaški prvak. Slovencem pa je omenjeni HCK še dobro v ušesih, saj nismo pozabili, da je klub povsem protislovenskega mišljenja, čeprav igrajo v njengovih vrstah Slovenci iz Slovenije. Kako ne bi bil, če pa je vodstvo kluba politično angažirano v zloglasni svobodnjaški stranki, ki skuša z vso silo omogočiti preštevanje slovenske narodnostne skupnosti na Koroškem. Iz krogov nekaterih renomiranih koroških rokometnih klubov kot so SC Borovlje, TV Borovlje in ASKÖ-SVVW, ki imajo v svojih vrstah slovenske in hrvaške rokometaše, je slišati, da ostrešna organizacija ASVK z HCK na čelu, vselej protestira proti temu, da nastopajo tile igralci. To pa je vsekakor dvolična politika. Morda bo v bodoče HCK postal „popolnoma nemški" klub, najkasneje pa tedaj, ko bodo njegovi igralci iz Slovenije, ki tvorijo steber moštva, poskrbeli v Schwazu na Tirolskem za kvalifikacijo v najvišjo avstrijsko rokometno ligo. Vodstvo HCK namreč računa s tem, da bo njihov nekdanji najboljši igralec Miro Požun iz Slovenije v kvalifikacijskih tekmah na Tirolskem ponovno oblekel njihovo majico, a tega ni treba prav verjeti.

● Pokal Košute odnesel domačin

Športno društvo v Selah je s svojo smučarsko sekcijo pred kratkim pripravilo tradicionalne smučarske tekme za 7. pokal Košute. 60 tekmovalcev iz vse Koroške je prevozilo slalom na strmini pri Pušelcu. Zmagovalec vabljive trofeje je postal domačin Franc Dovjak pred veteranom Hansom Vertianzom iz Löllinga. Selani so stavili poleg zmagovalca pokala Košute še zmagovalce v ženski in mladinski skupini. Zmagala sta Veronika Dovjak in Werner Oraže.

Rezultati:

ženske: 1. Veronika Dovjak (Sele), 2. Štefanija Malle (Št. Janž);

mlajši mladinci: 1. Werner Oraže (Sele), 2. Florian Lamprecht (ÖTK Železna Kapla), 3. Klaus Tschemernjak (DSG Kostanje);

starejši mladinci: 1. Wilfried Steinbacher (DSG Kostanje), 2. Branko Celestina (FTV Borovlje), 3. Franz Dragaschnig (DSG Kostanje);

člani: 1. in zmagovalec za pokal Košute Franz Dovjak (Sele), 2. Theo Steiner (FTV Borovlje), 3. Norbert Kampitsch (ATUS Ferndorf);

starostna skupina: 1. Hans Vertianz (GSV Kriva Vrba), 2. Günther Riegler (GSV Kriva Vrba), 3. Maks Oraže (Sele).

Odločen protest odbora koroških partizanov v Ljubljani

Protest odbora koroških partizanov v Ljubljani vladi republike Avstrije, v zvezi s sporazumom treh strank, da se izvede posebno ljudsko štetje — ugotavljanje manjšine ter sklepom o 25 % klavzuli, kot predpogoj za postavitev dvojezičnih krajevnih napisov.

Udeleženci NOV in partizanskih odredov, ki so se kot edine oborožene in organizirane enote zavezniških armad borile v II. svetovni vojni v samem srcu Evrope — takratnem hitlerjevem tretjem rajhu na teritoriju današnje dežele Koroške v republiki Avstriji, smo se v toku teh borb sami prepričali, pod kakšnimi raznarodovalnimi in drugimi pritiski je živel slovenski narod na Koroškem že pred II. svetovno vojno, še posebej pa v času odkrite fašistične diktature v času nacizma, ko so ti pritiski prerasli v genocid.

Popolna in vsestranska podpora slovenskega naroda na Koroškem narodnoosvobodilni borbi, njegova masovna udeležba v oboroženih partizanskih enotah, je bila pogojena tudi s prepričanjem, da zmaga protihitlerjevske koalicije zagotavlja resnično demokratičen in neokrnjen razvoj slovenskega življa na Koroškem. Mednarodno zagotovilo takšnega razvoja slovenske narodne skupnosti na Koroškem je bil tudi temeljni predpogoj, da je Jugoslavija podpisala državno pogodbo, s katero se ponovno vzpostavlja avstrijska republika v mejah izpred druge svetovne vojne. Vsebina in še posebej posamezni členi državne pogodbe določajo ne samo meje avstrijske republike, temveč tudi njeno resnično demokratično preobrazbo, kot rezultat obvezno denacifikacijske preobrazbe hitlerjeve „Ostmarke". Posebno zagotovilo vseh podpisnic državne pogodbe pa zavezuje avstrijske oblasti v členu 7, da zagotove svoboden in popoln razvoj slovenske in hrvaške manjšine, kot njeno temeljno konstitutivno ter mednarodno obvezo.

Koroški partizani že po svojih moralnih obveznostih, ki izvirajo iz tradicije in ciljev protifašistične borbe, nismo mogli mimo vseh krivic, zatiranj, psihičnega in fizičnega nasilja nad pripadniki našega naroda na Koroškem, ki smo mu priča od podpisa državne pogodbe pa do današnjih dni in zoper katerega smo nenehno protestirali — tudi pri avstrijskih oblasteh.

Namesto pomoči avstrijskih oblasti pri ponovnem vzpostavljanju demokratičnih in človečanskih pravic koroških Slovencev, smo bili v tem času priča nekaznovanega fizičnega obračunavanja s posameznimi pripadniki slovenske narodne skupnosti, zaradi njihove narodnostne ali demokratične pripadnosti, organiziranih atentatov na sedeže legalnih institucij koroških Slovencev, atentatov na spomenike partizanskih borcev in žrtev fašističnega nasilja v II. svetovni vojni; slednje predstavlja tudi flagrantno kršitev izrecnih določil državne pogodbe o čuvanju grobišč in spomenikov pripadnikov armad protihitlerjevske koalicije.

Nesporno ugotavljamo, da avstrijske oblasti z opustitvijo izpolnjevanja obvez iz državne pogodbe tako glede denacifikacije, prepovedi nacističnih in pronacističnih organizacij ter njihovega javnega delovanja, z prikazovanjem navidezne nemoči pred „neznanimi teroristi" nad koroškimi Slovenci in njihovimi kulturnimi spomeniki niso samo kršile obvezno aktivnost, ki jo določa državna pogodba, temveč so dejansko omogočile nekaznovani razmah revanšističnih, neonacističnih in drugih pripadnikov poraženega fašizma do take mere, da so prirejali javne shode, javno proklamirali ideje nacizma, grozili obstoju slovenskega naroda na Koroškem, pozivali na upor in državno neposlušnost zoper že sprejete zakonske rešitve, čeprav so le-te že same po sebi bile nepopolne, nezadostne ter tako z individualnim terorjem ustvarjali psihozo strahovlade ter pritiska, ki so onemogočile demokratizacijo že v samem začetku. Položaj koroških Slovencev v Avstriji se je v zadnjem času iz dneva v dan slabšal, sklep treh večinskih strank o posebnem štetju in ugotavljanju slovenske manjšine kot osnove za izpolnjevanje obveznosti iz državne pogodbe pa ocenjujemo kot poizkus izdosedanje dvajsetletne prakse zavlačevanja in sprenevedanja glede obveznosti avstrijskih oblasti po državni pogodbi do koroških Slovencev preiti v dokončno revizijo državne pogodbe v njenem temelju samem. Ta sklep pomeni hkrati za koroške Slovence in ob upoštevanju 25 % kvoruma kapitulacijo uradne Avstrije pred neonacisti v Heimatdienstu in pričetek legaliziranega genocida.

Predlagano rešitev štetja in določanja kvoruma za izpolnjevanje državne pogodbe lahko označimo kot avstrijsko varianto južnoafriških rasističnih pristopov do domorodcev, saj bi tudi takšno preštevanje Slovencev na Koroškem ob znanem že desetletja trajajočem nasilju nad koroškimi Slovenci pomenilo oblikovanje manjšega števila izoliranih krajev in vasi, ki bi veljala za mešano slovensko ozemlje. Nehote se nam ponuja primerjava z rasističnimi južnoafriškimi rezervati, saj bi tudi tu bile dovoljene le posamezne izolirane vasi in kraji, kot predeli, kjer še žive Slovenci, na ostalem sicer kompaktnem ozemlju, kjer prebiva avtohtoni slovenski življ, pa bi pravno upoštevno Slovencev sploh ne bilo. Primeri teh krajev bi bili tudi označeni s posebnimi napisi in oznakami, skratka prebivalci teh krajev bi bili v največji meri v vseh pogledih diskriminirani. Verjetno bi se kaj kmalu našli pripadniki Heimatdiensta, ki bi z znanim avstrijskim cinizmom, ki je preveval sedanje reševanje problema koroških Slovencev „v interesu Slovencev in v njihovo zaščito" zahtevali, da se jih preseli v tako določene rezervate. Namesto dosedanjih heimatdienstovskih parol „Horuck über den Loibl" bi dobili nove „Marsch in die Reservate".

Sprejeti sklep o preštevanju in 25 % kvorumu ni nesprejemljiv samo za koroške Slovence in nas v matični domovini, temveč tudi za vse jugoslovanske narode in ne nazadnje za podpisnike državne pogodbe z Avstrijo.

Pozdravljamo aktivnost dela nemško govorečih državljanov, ki se zavedajo krivic, ki jih doživljajo koroški Slovenci in protestirajo proti takšnemu ciničnemu tolmačenju človečanskih pravic, zapisanih v državni pogodbi. Zavedajo se, da takšna avstrijska politika ne ogroža samo obstoja narodnih manjšin, ampak tudi stabilnost odnosov v tem delu sveta, kar ni v skladu z helsinškimi sklepi o varnosti in sodelovanju evropskih držav.

Koroški partizani najostreje protestiramo pri avstrijski vladi proti sklepu treh avstrijskih vladnih strank, da se izvede posebno ljudsko štetje — ugotavljanje manjšine ter sklepa o 25 % klavzuli ter terjamo, da avstrijska vlada v polnosti zagotovi izpolnitev državne pogodbe, med njimi tudi pogodbeno zagotovljene pravice koroških Slovencev ter tako izpolni svojo mednarodno obveznost, saj že dosedanja dvajsetletna opustitev izpolnjevanja sprejete obveznosti pomeni grobo kršitev določil državne pogodbe; akcija treh avstrijskih strank pa nedvomno pelje v revizijo državne pogodbe v njenem temelju samem.

Koroški partizani opozarjamo avstrijsko vlado, da bomo podvzeli vse ukrepe pri Zvezi borcev Jugoslavije, da seznani organizacije borcev proti fašizmu druge svetovne vojne v svetu, s položajem koroških Slovencev v Avstriji, z dosedanjimi kršitvami državne pogodbe ter nameravano revizijo le-te. Prav tako bomo v primeru, da bo sporazum treh strank o preštevanju in določitvi kvoruma za koroške Slovence dobil v Avstriji zakonsko osnovo, pri pristojnih najvišjih jugoslovanskih oblasteh zahtevali, da tudi Jugoslavija ponovno zavzame stališče do takšne v temelju revidirane državne pogodbe in njenega podpisa na njej.

HOTEL BREZNIK
PLIBERK-BLEIBURG

išče kvalificirano, pošteno

natakarico

veščo slovenščine in nemščine

Nastop 1. 4. 1976 Tel. (0 42 35) 226

Slovensko prosvetno društvo „Košuta" Sele-Kot vabi na mladinski film

PASTIRCI

v petek 19. marca 1976 ob 13. uri v šoli v Kotu.

Prisrčno vabljeni!

VABILO
na

- **tečaj za slikanje z barvami na steklo,** od sobote 20. do nedelje 21. marca od 15.00 do 17.00 ure
- **uhovne vaje za žene,** od ponedeljka 22. do četrtka 25. marca od 18.00 do 19.00 ure
- **tečaj za mladino od 18. leta naprej,** od petka 2. do nedelje 4. aprila od 18.00 do 13.00 ure. Prijave sprejema Dom do 30. marca
- **literarni popoldan,** v nedeljo 4. aprila od 15.00 do 18.00 ure
- **duhovne vaje v nemškem jeziku,** od nedelje 4. do četrtka 8. aprila od 18.00 do 9.00 ure
- **dneve srečanja za študentke ter za mlajša dekleta,** od petka 9. do nedelje 11. aprila od 15.00 do 12.00 ure
- **tinjski literarni pogovor „Angažiranost literature",** v nedeljo 11. aprila od 14.30 do 20.00 ure
- **duhovne vaje v nemškem jeziku za žene in može,** od srede 21. do nedelje 25. aprila od 18.00 do 12.00 ure

Katoliški dom prosvete
Sodalitas v Tinjah

Šolstvo na narodnostno mešanem območju v Prekmurju

(Nadaljevanje s 7. strani)

ška motivacija in stimulacija ter umske in jezikovne sposobnosti učencev. 6. točka navodil narekuje učiteljem, da ne smejo sprejeti danega modela dvojezičnega pouka kot absolutno in statično shemo, ampak naj upoštevajo vse faktorje, ki vplivajo na pouk obeh jezikov in skrbijo, da snov dojemajo vsi učenci, ne glede na razlike v jeziku. Novi učni načrt postavlja torej težišče za uspešno delo v dvojezični šoli na čim večjo individualizacijo pouka. Spet pa so prišla v stališčih strokovnjakov-pedagogov in psihologov, ki so na osnovi pedagoške analize dvojezičnega šolstva izdelali mnenja in priporočila za notranjo preobrazbo dvojezičnega pouka, do izraza že od samega uvajanja dvojezičnega šolstva stalno prisotna opozorila. Strokovnjaki so podčrtali: ker predstavlja dvojezični pouk „didaktično posebnost, zahteva v posebnih okoliščinah posebno družbeno nego in skrb, posebno obravnavo oz. odnos. S tem hočemo reči, da je v primerjavi z enojezičnim poukom v dvojezičnem pouku vedno prisotno večje didaktično tveganje. Zato mora biti taka oblika pouka povezana z večjo pripravljenostjo za zdravo sporazumevanje in strpnost ter z nadpovprečno kvaliteto pedagoškega dela. Dvojezična šola, kot rahločuten pedagoški fenomen, zahteva visoko človeško politično in pedagoško kulturo."[4] Dodali bi, da je visoka človeška in politična kultura v bistvu temeljni kamen za izgrajevanje enakopravnih odnosov med različnimi narodnostnimi skupnostmi.

Opombe:

1 Prispevek je pripravljen na osnovi podatkov in gradiva, ki ga hrani arhiv Inštituta za narodnostna vprašanja v Ljubljani.
2 Dr. Tone Zorn: Manjšinsko šolstvo v Prekmurju (historični oris). INV Ljubljana, 1970, tipkopis, 22 str. + 1 tabela.
3 Lojzka Virtič: Šolstvo za madžarsko manjšino v Sloveniji v letih 1953—1962. INV, Ljubljana, 1964, 34 str. + 11 tabel.
4 Alojz Novak: Predlogi za izboljšanje slovensko madžarskega dvojezičnega šolstva v Prekmurju, INV, Ljubljana, 1970, str. 76.

Slovensko prosvetno društvo „Radiše"

vabi na pretresljiv in dokumentarni film o odporniškem gibanju med drugo svetovno vojno v Avstriji (v nemškem jeziku)

„GEWALT UND GEWISSEN"
(NASILJE IN VEST)

ki bo v nedeljo 21. marca ob 11. uri (po maši) v dvorani pri cerkvi na Radišah.

Film bo predvajala Krščanska kulturna zveza iz Celovca.